

TAUTINIŲ bendrijų 2020 naujienos Nr. 3–4 (74–75)

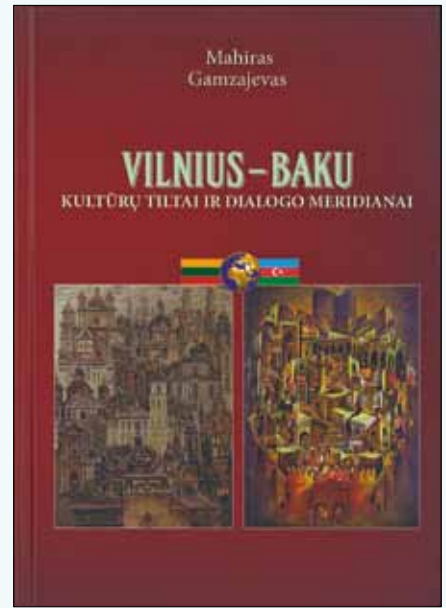
Mečetė Keturiasdešimt Totorių kaime

ANONSAI

Vida Montvydaitė:
„Tolerancija įvairioms
kultūroms – mūsų is-
torijos dalis ir tradicija

p. 5

Kūrybiškumu alsuojančios jungtys,
kurios nepaiso distancijų

p. 8

Prezidentui pristatyta strategija „Vil-
nijos kraštas 2040“

p. 16

Romų integracijos
pasiekimai ir iššūkiai

p. 19

Koją kiša ne tik valstybinės kal-
bos brandos egzaminas

p. 24

Informaciniai karai: smegenų
„programavimas“ ir tapatybės
vagystės

p. 16

Lietuvos totorių istorijos
ir kultūros metus pasitinkant

p. 11

T u r i n y s

TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTAS PRIE LRV

2021 m. – Abiejų Tautų Respublikos

Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metai.....	2
Susitikimo tema – bendradarbiavimo galimybės.....	2
Aptartas Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos penktojo stebėsenos etapas.....	2
Departamento direktorė dalyvavo forume mažumų klausimais.....	2
Virtualus Lietuvos estų ir Estijos lietuvių bendruomenių susitikimas.....	3
Žydų istorijos ir kultūros kelias.....	3
Spaļų žiniasklaidoje augo pranešimų apie musulmonus skaičius.....	3
Pasitarimas dėl statistinių duomenų atvaizdavimo tikslumo.....	4
Susitikimas su NVO, dirbančių su romais, atstovais.....	4
Lietuvos žydų istorija: kryptys šiandienai.....	4

AKTUALIJOS

Vida Montvydaitė: „Tolerancija įvairioms kultūroms – mūsų istorijos dalis ir tradicija“.....	5
Neįprasta Tarptautinė tolerancijos diena.....	6
Pagerbti nusipelnusieji.....	6
Paminėta kartu su Klaipėdos tautinių kultūrų centru.....	7
Kiekvienas yra tos visuomenės, kurioje gyvena, dalis.....	7
Kūrybiškumu alsuojančios jungtys, kurios nepaiso distancijų.....	8
Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metus pasitinkant.....	11
Lietuvos totoriai šventė Kurban Bairam.....	15
Prezidentui pristatyta strategija „Vilnijos kraštas 2040“.....	16
Klubo tikslas – pilietinis dialogas ir tapatybės puoselėjimas.....	18
Romų integracijos pasiekimai ir iššūkiai.....	19
Socialiai jautrioms grupėms įgalinti skiriama daugiau kaip 1 mln. eurų.....	21
Patvirtinta Tautinių mažumų komisija.....	21

JUOS PRISIMENAME

Rugsėjo 23 d. pagerbtos Lietuvos žydų genocido aukos.....	22
Lietuvoje antrą kartą paminėta Romų genocido diena.....	23

ŠVIETIMAS

Istorijos mokymas daugiakultūroje aplinkoje.....	24
Koją kiša ne tik valstybinės kalbos brandos egzaminas.....	24
Valstybinės ir gimtosios kalbos įtaka integracijai.....	27
Vaikų ir jaunimo pilietinei savimonei formuoti – muzika.....	27

KULTŪRA

Paroda: Armėnijos Ara ir Lietuvos vandenys.....	28
Chanuka – šviesos ir spurgų šventė.....	29
Interaktyvi instaliacija „Išnykstanti siena“: Lietuva yra Europos kultūros dalis.....	29
Išleista knyga „Lietuvos totoriai“.....	30
Tautinių bendrijų festivalis „Kultūrų sodas“: kasmet naujos spalvos Kaune.....	31
Pleneras „Piešiamo Trakus“.....	31
Latvių draugija pažymėjo kūrėjo Janio Rainio 155-ąsias gimimo metines.....	32
Restauruotas Telsių ješibotas laukia naujakurių.....	32
Žalgirio mūšio 610-osios metinės paminėtos Šalčininkuose.....	33
Kęstutis Zenonas Šafranovičius atšventė šešiasdešimtmetį.....	34
Vilniaus Moldovos gatvės pavadinimas ir rumunų kalba.....	34

BENDRUOMENĖS IR LIETUVA

Valentinas Stechas: „Vilniuje jaučiuosi gerai, jaukiai ir patogiai“.....	35
--	----

SVARBI INFORMACIJA

Informaciniai karai: smegenų „programavimas“ ir tapatybės vagystės.....	36
---	----

2021 m. – Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metai

Seimas dar gegužės mėnesį 2021-uosius metus paskelbė Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metais.

Pasak pagrindinio nutarimo iniciatoriaus Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro, Seimo nario Emanuelio Zingerio, Lietuvos istorijoje yra itin svarbūs tiek Gegužės 3-iosios, tiek ir spalio 20-osios dokumentai. 1791 m. buvo priimtas pagrindinis Abiejų Tautų Respublikos įstatymas – Gegužės 3-iosios Konstitucija, o 1791 m. spalio 20 d. – federacinius Lietuvos ir Lenkijos santykius įtvirtinęs Abiejų Tautų

tarpusavio įžadas, todėl svarbu juos minėti kartu.

„Tai yra pagarba Konstantinui Kalinauskui, Emilijai Pliaterytei, sukilėliams, XIX amžiaus sukilimų vadams, kurie Konstitucijos dvasią palaikė savo sukilimuose ir pačiai Lenkijos ir Lietuvos valstybę jungiančiai praeičiai“, – teigė Emanuelis Zingeris.

Parengti metų renginių programą įpareigota Vyriausybė. Liepos 21 d. Užsienio reikalų ministerija surengė pasitarimą, kuriame dalyvavo valstybinių institucijų, įstaigų atstovai. Tarp jų – Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Lietuvos Respublikos nepaprastasis

ir įgaliotasis ambasadorius Lenkijos Respublikoje Eduardas Borisovas, ambasadorius Marius Janukonis, tuometinis užsienio reikalų viceministras Dalius Čekuolis, Lietuvos Respublikos Prezidento patarėja Skirmantė Straigienė, Lietuvos istorijos instituto direktorius prof. Alvydas Nikžentaitis ir kiti atsakingi darbuotojai.

Rugsėjo 16 d. Vyriausybės posėdyje patvirtinta Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metų programa.

Be konferencijų, oficialių vizitų, kultūros renginių, numatyta išleisti kolekcinę monetą, pašto ženklą ir pirmos dienos voką, skirtus Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado 230-osioms metinėms. **TMD inf.**

Susitikimo tema – bendradarbiavimo galimybės

Liepos 2 d. Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė susitiko ir pasveikino naujai paskirtą Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinį direktorių prof. Adą Jakubauską.

Susitikime buvo aptartos institucijų bendradarbiavimo galimybės. Kalbėta apie platesnį Genocido ir rezistencijos centro domėjimąsi tautinių mažumų atstovų indėliu kovoje už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę.

Mykolo Romerio universiteto profesorius Adas Jakubauskas yra Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas, buvęs ilgametis Tautinių bendrijų tarybos narys. Jis yra apdovanotas tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės aukso ženklu „Už nuopelnus“.

TMD inf.

Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė su Genocido ir rezistencijos centro direktoriumi prof. Adu Jakubausku mato dar ne visiškai išnaudotų bendradarbiavimo galimybių

Aptartas Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos penktojo stebėsenos etapas

Lapkričio 17 d. Tautinių mažumų departamentas organizavo nuotolinį susitikimą Europos Tarybos Patariamojo komiteto 4 etapo rekomendacijų įgyvendinimui aptarti.

Nuotoliniame susitikime dalyvavo daugiau kaip 35 valstybės ir savivaldybių, tautinių bendruomenių, visuomeninių organizacijų ir akademinės bendruomenės atstovai. Europos

Tarybos Patariamajam komitetui atstovavo konvencijos ekspertai Erszebet Sandor-Szalay ir Craig Oliphant.

Susitikimo dalyvius pasveikino Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė ir Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos vykdančioji sekretorė Elise Cornu.

Susitikime kalbėta apie Tautinių mažumų departamento suburtos dar-

bo grupės parengtą Tautinių mažumų įstatymo projektą ir apie klausimus, susijusius su romų tautinės mažumos integracija, pasikeista Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos sekretoriato pastebėjimais po ketvirtojo Lietuvos Respublikos pranešimo 2018 m.

Ekspertai pažymėjo, kad Lietuva padarė pažangą tautinių mažumų politikos teisinio reguliavimo bei bendradarbiavimo su tautinėmis mažumomis srityse. **TMD inf.**

Departamento direktorė dalyvavo forume mažumų klausimais

Lapkričio 19–20 d. Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė ir Tautinių mažumų

politikos analizės ir informacijos skyriaus vedėja Vaiva Vėželytė-Pokladova nuotoliniu būdu dalyvavo Jungtinių

Tautų (JT) forumo mažumų teisių klausimais 13-ojoje sesijoje, kurios tema „Neapykantos kalba, socialinės medijos ir mažumos“.

Forume dalyvavo JT Žmogaus teisių tarybos pirmininkė Elisabeth Tichy-Fisslberger, JT komisarė Žmogaus teisių klausimais Michelle Bachelet, JT speciali patarėja Genocido prevencijos klausimais Pramila Patten, JT specialus pranešėjas mažumų klausimais Fernand de Varennes, forumo pirmininkė Natalie Alkiviadou, kitų tarptautinių organizacijų atstovai, ekspertai ir mokslininkai.

Pagrindinis dėmesys forume buvo

skirtas pandemijos metu atsirandančioms naujiems iššūkiams. Skaitmeninių medijų pažanga siaučiant pandemijai paskatina marginalias grupes ypač plačiai skleisti neapykantos kalbą, todėl valstybės turi skirti ypatingą dėmesį šių grėsmių suvaldymui.

Forume kalbėję ekspertai pabrėžė, kad skaitmeniniame amžiuje neapykantos kalba nevaržomai kerta valstybių sienas, todėl labai svarbu, kad būtų priimti tarptautiniai teisės

aktai, kriminalizuojantys tokią kalbą visose šalyse.

Be to, aptartas socialinių tinklų valdytojų atsakomybės klausimas už neapykantos kalbos paplitimą viešojoje erdvėje.

Taip pat forumo dalyviai pažymėjo, kad tarptautinei bendruomenei atėjo laikas svarstyti žmogaus teisių konvencijos kibernetinėje erdvėje priėmimo klausimą.

TMD inf.

Virtualus Lietuvos estų ir Estijos lietuvių bendruomenių susitikimas

Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė pasveikino lapkričio 27 d. įvykusio

nuotolinio Lietuvos estų ir Estijos lietuvių bendruomenės atstovų susitikimo dalyvių.

Bendruomenių atstovai pasidalijo patirtimi saugant ir puoselėjant savo kultūrą ir tradicijas, organizuojant renginius ir vykdant administracinę veiklą. Aptartos bendradarbiavimo perspektyvos.

TMD inf.

Žydų istorijos ir kultūros keliais

Rugsėjo 29 d. Pakruojyje ir Šeduvoje vyko Tautinių mažumų departamento organizuotas išvažiuojamasis pasitarimas „Žydų istorijos ir kultūros keliais“, skirtas Gaono metams.

Dar praėjusiais metais Seimas, atsižvelgdamas į tai, kad šiemet minimos didžiojo Lietuvos rabino, litvakų misnagdų religinės minties lyderio, iškiliausio litvakų kultūros atstovo Vilniaus Gaono Elijo ben Saliamono Zalmano

300-ąsias gimimo metines, 2020-uosius paskelbė Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metais, tuo pabrėždamas, kad Lietuvos žydai yra neatskiriama mūsų visuomenės dalis dar nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų ir jų visuomenė

reikšmingai prisidėjo prie

Lietuvos valstybingumo, istorijos, kultūros ir mokslo raidos.

Išvažiuojamojo posėdžio metu surengtas pasitarimas Pakruojyje. Jame dalyvavo Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Tautinių bendrijų tarybos pir-

mininkas Daumantas Levas Todesas, Lietuvos rusų dramos teatro vadovė Olga Polevikova, Švenčionių rajono žydų bendruomenės atstovai, istorijos tyrėjai.

Pasitarimo dalyviai apžiūrėjo Pakruojio sinagogą, kur tartasi dėl paveldo įveiklinimo, naujų edukacinių pateikčių kūrimo. Šeduvoje aplankytos vietinės žydų kapinės, aptarti istorinės atminties projektai.

TMD inf.

Pakruojio sinagogą yra seniausia išlikusi Lietuvoje medinė žydų sinagoga

Šeduvos aplinką pakeitė žydų memorialinio fondo „Dingės štetlas“ inicijuojami projektai

Spalį žiniasklaidoje augo pranešimų apie musulmonus skaičius

Spalio mėnesį žiniasklaidos monitoringas parodė didelį informacijos apie musulmonus augimą žiniasklaidos priemonėse. Tai susiję su dviem įvykdytais teroro išpuoliais Prancūzijoje.

Palyginti su rugpjūčio ir rugsėjo mėnesių tendencijomis, spalį stebimas gana smarkiai išaugęs neigiamo teksto informacijos kiekis.

Komentuojant įvykius, nusistaty-

mo prieš islamą apraiškų buvo galima rasti žiniasklaidoje, ypač nesisteminėje, kurioje islamas sugrėsminamas ir pristatomas kaip pavojus vakarieškimam gyvenimo būdai, o radikalūs teroristiniai aktai pateikiami kaip visos musulmonų bendruomenės atvaizdas.

Tačiau galima pasidžiaugti, kad didžioji dauguma pranešimų apie įvykius išlaiko tam tikrą skirtį tarp visos musulmonų religinės bendruomenės

ir radikalizmo, susilaiko nuo islamo interpretacijų ar stereotipų apie musulmonus skatinimo.

Vykdomas žiniasklaidos mo-

nitoringas yra projekto „Tautinių mažumų atstovų įtraukimas į darbo rinką“ dalis.

TMD inf.

Pasitarimas dėl statistinių duomenų atvaizdavimo tikslumo

Tautinių mažumų departamentas, reaguodamas į Jakovo Bunkos labdaros ir paramos fondo prašymą, lapkričio 24 d. surengė žydų ir akademinės bendruomenės atstovų bei kompetentingų institucijų pasitarimą, kuriame nagrinėtas klausimas dėl Lietuvoje tarpukariu gyvenusių žydų tautybės asmenų skaičiaus vizualaus atvaizdavimo. Jakovo Bunkos labdaros ir paramos fondas atkreipė dėmesį į 2003 metais Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti ir Vilniaus universiteto Kartografijos centro pagal 1923 metų Lietuvos gyventojų surašymo

duomenis sudarytą statistinę lentelę „Žydų skaičius Lietuvos miestuose“ bei žemėlapi „Lietuvos žydų gyvenami miestai ir miesteliai XIX a. pabaigoje XX a. pradžioje“. Fondo teigimu, iš archyvo paimti skaičiai nekelia abejonių, tačiau juos atvaizduojant trūksta tikslumo.

Posėdyje dalyvavę Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Jakovo Bunkos labdaros ir paramos fondo vykdančysis direktorius Eugenijus Bunka, Vilniaus Universiteto prof. dr. Jurgita Verbickienė, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinis direktorius prof. dr. Adas

Jakubauskas, lektorė, muziejaus „Dingęs štetlas“ vyriausioji kuratorė Milda Jakulytė, Tautinių mažumų tarybos pirmininkas Daumantas Todesas nutarė tęsti konsultacijas su akademinės bendruomenės ir tautinių mažumų atstovais, svarstant galimybę sukurti naują, aktualų žemėlapi, tiksliau atvaizduojantį demografinį ir tautinį pasiskirstymą tarpukario Lietuvoje.

Sunkumų kelia tai, kad nėra išlike išsamūs surašymo duomenys, todėl kai kurias tendencijas sudėtinga pastebėti. Dr. Jurgita Verbickienė atkreipė dėmesį, kad kuriant naują žemėlapi reikėtų išsigryninti kriterijus, taip pat pakviesti bendradarbiauti istorikus, geografus, išmanančius žemėlapių sudarymo techniką. TMD inf.

Susitikimas su NVO atstovais

Spalio 2 d. Tautinių mažumų departamente įvyko susitikimas su projekto „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ veiklose dirbančiais romų tarpininkais ir romų nevyriausybinę organizacijų, dirbančių su romų bendruomene, atstovais. Susitikime dalyvavo Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Kybartų, Jonavos, Vilniaus, Panevėžio romų tarpininkai, nevyriausybinę organizacijų – Romų visuomenės centro, „Padėk pritapti“, „Lietuvos romų bendruomenės“

atstovai.

Tautinių mažumų departamento įgyvendinamas Europos Komisijos lėšomis finansuojamas projektas „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ pradėtas 2016 metais. Įvykęs susitikimas skirtas naujam projekto vykdymo etapui. Tad jo dalyviai aptarė ankstesnių etapų rezultatus, diskutavo apie iššūkius, su kuriais susiduria tiek tarpininkai, tiek nevyriausybinę organizacijų atstovai, dirbdami romų socialinės įtraukties srityje. Taip pat ieškojo naujų gali-

mybių romų bendruomenių ir vietos savivaldybių bendradarbiavimui bei savitarpio dialogui, sprendžiant romų tautinei mažumai aktualius integracijos, socialinės įtraukties, švietimo, sveikatos apsaugos ir kitus klausimus.

Įgyvendinant projektą apmokyti romų bendruomenės atstovai bus jungiamoji grandis tarp vietinių romų bendruomenių ir Vilniaus, Panevėžio, Vilkaviškio ir Jonavos rajonų savivaldybių. Pagrindinės tarpininkų veiklos sritys – socialiniai, ekonominiai, švietimo, kultūros ir administracinės pagalbos romams klausimai. TMD inf.

Lietuvos žydų istorija: kryptys šiandienai

Gruodžio 9 d. Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė kartu su Lietuvos istorijos institutu ir Tautinių mažumų departamentu nuotoliniu būdu surengė diskusijų ciklą, skirtą 2020 m. Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metams paminėti. Šiais metais dėl COVID-19 neįvyko Pasaulio žydų kongresas Lietuvoje, kiti su šiuo minėjimu susiję rengi-

niai, tad diskusijų ciklas simboliškai vainikavo Vilniaus Gaono metus, ir Pasaulio žydų bendruomenę bei visus besidominčius žydų istorija ir kultūra Lietuvoje pakvietė susiburti ir pasidalinti mintimis.

Atidarydama renginį Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, pabrėžė, kad, nors Lietuvos žydų istorijos

bei Vilniaus Gaono minėjimo metai eina į pabaigą, iniciatyvos ir darbai, skirti Lietuvos žydų paveldo, tradicijų ir kultūros išsaugojimui vyksta ne pirmus metus ir jie, be jokios abejonės, bus tęsiami ateityje. Dėkodama renginio dalyviams ir organizatoriams, direktorė paragino tęsti pradėtas iniciatyvas ir plačiau nagrinėti renginyje svarstomas temas savo darbuose.

TBN inf.

Vida Montvydaitė: „Tolerancija įvairioms kultūroms – mūsų istorijos dalis ir tradicija“

Rugsėjo 10 d. Tautinių bendrijų namuose vykusiame Tautinių bendrijų tarybos (TBT) posėdyje pristatytas Vyriausybės pavedimu suformuotos darbo grupės paruoštas Tautinių mažumų įstatymo projektas.

Apie tai, kaip sekasi rengti įstatymą, kas padaryta ir su kokiais iššūkiais susiduriama, kalbamės su Tautinių mažumų departamento direktore dr. Vida Montvydaite.

Gerb. direktore, rudens pradžioje Tautinių bendrijų tarybai buvo pristatytas rengiamo Tautinių mažumų įstatymo projektas. Kokios priežastys lėmė šio projekto būtinybę?

Tautinių mažumų departamentas ėmėsi iniciatyvos parengti Tautinių mažumų įstatymo projektą vykdydamas Vyriausybės pavedimą ir reaguodamas į Tautinių bendruomenių prašymus. Į darbo grupę įstatymui parengti buvo deleguoti 24 atstovai iš tautinių bendrijų, nevyriausybinę organizacijų ir įvairių valstybės institucijų. Tautinių mažumų įstatymas Lietuvoje galiojo iki 2010 metų. Šiuo metu Seimui yra pateikti, tačiau vis nepriimami keturi skirtingų frakcijų įstatymo projektai. Tad akivaizdu, kad siekiant sutarimo, buvo būtina kartu su suinteresuotomis grupėmis diskutuoti, ieškoti kompromisų ir rengti dokumentą, atspindintį visų poreikius.

Kokios įstatymo projekte siūlomos svarbiausios nuostatos?

Įstatymo projektas pateikia pagrindinių su tautinėmis mažumomis susijusių teisinių sąvokų apibrėžimą, reglamentuoja pagrindines tautinių mažumų teises ir pareigas, nustato tautinių mažumų kalbos vartojimo, švietimo, informacijos sklaidos ir kultūros puoselėjimo galimybes.

Kiek žinau, Vyriausybė kreipėsi į tautinių mažumų atstovus, prašydama pateikti siūlymus rengiamam įstatymo projektui. Kokius pasiūlymus sulaukta ir kaip

jie pakeitė ar papildė anksčiau parengto projekto nuostatas?

Tautinių mažumų atstovai turėjo galimybę dalyvauti Departamento suburtos darbo grupės posėdžiuose ir teikti savo pasiūlymus projekto rengimo stadijoje. Visi jų pasiūlymai buvo apsvarstyti darbo grupės posėdžio metu. Tautinės mažumos siūlė joms aktuales dalykus, daugumas kurių ir buvo įtraukti į įstatymo projektą – tautinių mažumų prioriteto išskyrimą iš valstybės biudžeto finansuojamose programose, tautinių mažumų įtraukimo į sprendimo priėmimus būtinumą, kalbų vartojimo klausimus ir kitus svarbius dalykus.

Kokia šiuo metu įstatymo projekto situacija?

Šiuo metu projektas yra derinimo stadijoje. Planuojamas darbo grupės posėdis, vėliau – projekto peržiūra Tautinių bendrijų taryboje.

Kadangi 2010 m. sausio 1 d. nustojo galioti 1989 m. priimtas Tautinių mažumų įstatymas, su kokiomis problemomis šiandien susiduriama, sprendžiant tautinių mažumų klausimus?

Pagrindinė problema – aiškaus teisinio reguliavimo nebuvimas. Prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės yra įkurtas Tautinių mažumų departamentas, veikia Tautinių bendrijų taryba, šalyje yra ne viena dešimtis aktyviai dirbančių tautinių bendrijų, sukurtas švietimo tinklas tautinių mažumų kalbomis, yra tautinių ma-

Nuotr. iš TMD archyvo

Departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė

žumų žiniasklaidos informavimo priemonės, tautinės bendrijos gauna valstybės paramą, tačiau iki šiol nėra teisinio pagrindo, aiškiai apibrėžiančio tautinės mažumos, tautinės bendruomenės ar bendrijos sąvokų.

Šalyje tautinės mažumos vertinamos nevienareikšmiškai. Juk visuomenėje vienu tautybių atstovai yra labiau gerbiami, kiti – mažiau. Kaip sekasi spręsti šį skirtingą tautinių mažumų priėmimą šalyje, kokios tam didžiausios kliūtys?

Nesutinku su jūsų teiginiu ir manau, kad Lietuvos visuomenė yra pakankamai brandi, kad gerbtų ir priimtų visų čia gyvenančių tautybių atstovus. Tolerancija įvairioms kultūroms – mūsų istorijos dalis, tradicija, kuria galime didžiuotis. Tiesa, kai kurių tautybių atstovai vis dar susiduria su negatyviu stereotipiniu mąstymu, kuris yra ne tik Lietuvos, o visos Europos problema. Siekdamas mažinti tokį negatyvų požiūrį į kai kurias tautybes, Tautinių mažumų departamentas dalyvauja tarptautinėse programose, skatina žurnalistus ir studentus domėtis tautinių mažumų aktualijomis ir istorija, organizuoja įvairius renginius, konferencijas ir parodas.

Dėkoju už pokalbį.
Kalbino Karolina Baltmiškė

Neįprasta Tarptautinė tolerancijos diena

Lapkričio 16 d. pasaulyje minima Tarptautinė tolerancijos diena, kurią 1995 m. paskelbė 28-oji generalinė UNESCO konferencija „Tolerancijos principų deklaracijoje“, o nuo 2013 m. ji yra įtraukta į Lietuvos atmintinų dienų sąrašą.

Įprastai, minint šią dieną, Tautinių mažumų departamentas organizuoja iškilmingą renginį, kuriame yra pagerbiami tautinių bendruomenių atstovai ir žmonės, labiausiai prisidėję prie tarpkultūrinio dialogo skatinimo mūsų šalyje. Deja, šiemet dėl šalyje paplitusios COVID-19 epidemijos, tradicinį renginį teko atšaukti.

Lietuvoje gyvena 154 tautybių atstovai, kurie sudaro apie 15 proc.

visų Lietuvos gyventojų. Šalyje veikia platus ikimokyklinio, mokyklinio ir neformalaus ugdymo įstaigų tinklas tautinių mažumų kalbomis, tautinių mažumų atstovai gali gilinti kalbų žinias šalies aukštesiose mokyklose. Nepaisant to, Lietuvoje yra tautinių grupių, kurios susiduria su negatyviu visuomenės požiūriu.

Tautinių mažumų departamentas nuosekliai prisideda prie tolerancijos kitataučių atžvilgiu skatinimo

Lietuvoje. Palaiko ryšius ir bendradarbiauja su asmenimis, priklausančiais tautinėms mažumoms, iš dalies finansuoja tautinių mažumų integracijos ir tapatumo išsaugojimo priemones, nuolat analizuoja ir apibendrina informaciją apie tautinių mažumų socialinę-politinę padėtį, tiria jų poreikius ir įgyvendina priemones, padedančias išsaugoti tautinių mažumų kultūrinį tapatumą. Taip pat įgyvendina priemones, skatinančias tautinių bendrijų tarpkultūrinį dialogą, kovą su tautine, rasine diskriminacija ir etnine neapykanta.

TMD inf.

Pagerbti nusipelnusieji

Lapkričio 18 d. Tautinių mažumų departamente vyko Nuolatinės apdovanojimų komisijos (toliau – komisija) posėdis, kuriame buvo aptariami Tautinių bendrijų tarybos pirmininko, tautinių mažumų nevyriausybinių organizacijų, viešųjų įstaigų, kultūros centrų vadovų prašymai ir rekomendacijos dėl asmenų apdovanojimo. Šiemet apdovanojimams pateikti 36 prašymai.

Šiais metais už svarų indėlį į VšĮ Tautinių bendrijų namai veiklą, skatinant tautinių bendrijų kultūrinį ir visuomeninį aktyvumą, už ilgametį, nenuilstamą darbą ir tautinių mažumų dalyvavimą Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo istorinių faktų, kitos su tautinėmis mažumomis susijusios archyvinės medžiagos įamžinimą bei išsaugojimą, komisija nusprendė apdovanoti VšĮ Tautinių bendrijų namai direktorę **Alvidą Gedaminskienę Didžioju garbės ženklu „Už nuopelnus“**.

Aukso garbės ženklais „Už nuopelnus“ nuspręsta apdovanoti: Lietuvos Gudų mokyklos draugijos narę **Aldoną Kodytę**, Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkę **Fainą Kuklianskį**, Kauno apskrities totorių bendruomenės pirmininką **Kęstutį Zenoną Šafranavičių**.

Sidabro garbės ženklai „Už

nuopelnus“ bus įteikti: Lietuvos lenkų sąjungos Visagino

miesto skyriaus pirmininkui ir Visagino kultūros centro „Gimtosios mokyklos“ lenkų būrelio vadovui **Zigfridui Binkevičiui**, Klaipėdos vokiečių bendrijos pirmininkui **Klausui Peteriui Paului Grudzinskui**, dainininkui **Rafailui Karpiui**, Klaipėdos miesto baltarusių bendrijos „Krynica“ pirmininkui **Nikolajui Logvinui**, Lietuvos totorių folklorinio ansamblio „Alije“ vadovui **Alikui Melechui**, Tarptautinės rašytojų ir publicistų asociacijos Respublikinės draugijos prezidentui **Levui Mesengiseriui**, Visagino Šv. Apaštalo Pauliaus parapijos klebonui kunigui **Vidmantui Rudokui**, Literatūrinio A. Puškino muziejaus direktorei **Nadeždai Petrauskienei**, Klaipėdos apskrities

latvių asociacijos „Atpūta“ ikūrėjui **Gotfridui Tapinui**.

Komisijos sprendimu, departamento atminimo dovana – **vardiniai laikrodžiai** yra skirti: Lietuvos karaimų jaunimo ansamblio „Birlik“ ikūrėjai ir vadovei **Inai Lavrinovič**, Visagino totorių bendrijos narei **Guzel Naidionovai**, Klaipėdos žydų bendruomenės narei **Linai Spevak**, Alytaus laikraščio „Alytaus naujienos“ fotokorespondentei, Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Lietuvos spaudos fotografų klubo narei **Zitai Stankevičienei**, Kauno rusų bendruomenės solistui **Viktorui Tērēščenko**.

Departamento **garbės raštai** bus įteikti: Klaipėdos „Santarvės“ mokyklos mokytojai **Lidijai Anto-**

novai Abochinai, Lietuvos karaimų kultūros bendrijos tarybos narei **Irinai Abragamovič**, Ukrainiečių kultūros ir švietimo centro „Rodyna“ įkūrėjai ir dalyvei **Verai Chitrai**, Klai-

pėdos totorių bendrijos „Nur“ narei **Ziliai Goročovai**, Lietuvos karaimų kultūros bendrijos nariui **Dmitrijui Jutkevičiui**, Lietuvos rusų susirinkimo Kauno klubo „Nadežda“ narei

Valentinai Kiselevai, Totorių kultūros centro narei **Rozai Radeckienei**. Iškilmingą apdovanojimų ceremoniją nuspręsta rengti vėliau dėl koronaviruso pandemijos. **TMD inf.**

Paminėta kartu su Klaipėdos tautinių kultūrų centru

Lapkričio 18 d. Tautinių mažumų departamentas kartu su Klaipėdos miesto savivaldybės tautinių kultūrų centru bei tautinių mažumų nevyriausybinių organizacijų vadovais nuotoliniu būdu paminėjo Tarpautinę tolerancijos dieną.

Sveikindama dalyvius Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė pabrėžė, kad šis laikmetis yra gera proga permaštyti darbo vertybes ir bendradarbiavimo principus „Dabar visi esame kryžkelėje, kai reikia sugalvoti, kaip neišbarstyti savo idėjų ir entuziazmo susitikti, bendrauti, nes jūsų darbai yra savanoriški, grindžiami noro išsaugoti savo tautiškumą, o tai daryti nėra paprasta karantino

šalygomis“, – kalbėjo direktorė.

Pasak Departamento direktorės, šiuo metu tautinės bendruomenės susiduria su keliais iššūkiais – reikia galvoti apie jaunimo įtaką, bet tuo pačiu tautinių mažumų kultūrinis veiklas kelti į virtualią erdvę ir vyresniems žmonėms suprantama forma.

Tautinių bendrijų tarybos pirmininkas Daumantas Levas Todešas pažymėjo, kad Klaipėda yra išskirti-

nis miestas, kuriame suaugo begalė tautų ir kultūrų, nes jūrų uostas atveria Lietuvą įvairioms kultūroms, lavina empatiją, toleranciją ir atvirumą.

Klaipėdos miesto savivaldybės kultūros skyriaus vedėja Eglė Deltuvaite pasidalijo išvalgomis apie Klaipėdos miesto savivaldybės tautinių kultūrų centro ir Klaipėdos miesto tautinių bendrijų vykdomą veiklą. Susitikimo dalyviams buvo pristatytas vaizdo reportažas apie Klaipėdos tautinių kultūrų centro įgyvendintą projektą „Mus vienija kultūra ir laisvė“.

TMD inf.

Kiekvienas yra tos visuomenės, kurioje gyvena, dalis

Justė Brigė

„Šiauliai – nuo seno daugiatautis miestas ir, manau, tam tikrų etninių grupių vadinimas mažuma, yra šiek tiek stigmatizuotas dalykas. Kiekvienas žmogus yra tos visuomenės, kurioje gyvena, dalis ir kurią jis gali praturtinti puoselėjama savo kultūra“, – mintimis dalijasi Šiaulių miesto mero pavaduotojas Egidijus Elijošius.

Šiauliuose veikia rusų, armėnų, baltarusių, azerbaidžaniečių, ukrainiečių, romų, dvi žydų, vokiečių visuomeninės organizacijos. „Šių organizacijų kūrimąsi paskatina ir veiklos projektinis finansavimas. Juk norint plėtoti veiklą, reikalingos lėšos, o savivaldybė gali jų skirti konkurso kelių organizacijos projektams vykdyti. Suminėtos bendruomenės labai praturtina Šiaulių kultūrinį gyvenimą. Žinoma, dalis renginių organizuojama ir be pinigų,

bet jiems rengti savivaldybė suteikia reikalingą erdvę, – pasakoja Egidijus Elijošius. – Šiauliai, kaip ir kaimyniniai Pakruojo ir Joniškio miestai, kultūros renginiams panaudoja žydų paveldą. Joniškėje ir Pakruojuje kultūrai plėtoti panaudojamos atgimusios sinagogos, nemaža šiauliečių kultūros renginių dalis yra persikėlusios į Frenkelio vilą. Gaila, kad per Antrojo pasaulinio karo bombardavimus mūsų miestas prarado didelę dalį savo vertingos architektūros.“

Mieste skiriamas dėmesys švietimui. Pastaruoju metu „Santarvės“ gimnazijoje, be besimokančių rusakalbių vaikų, mokosi atvykę užsieniečių ar iš užsienio sugrįžusių Lietuvos piliečių vaikai. Tokių mokinių 2018–2019 mokslo metais buvo 20, 2019–2020 mokslo metais – 10, o 2020 m. rugsėjo 1 d. – 17. Nuo 2019 m. rugsėjo 1 d. gimnazija įtraukta į mokyklų, priimančių užsieniečių ar

Lietuvos piliečių, grįžusių iš užsienio, vaikus, tinklą.

Pasak mero pavaduotojo, Šiauliuose pastaruoju metu pastebimas atvykstančių žmonių iš Ukrainos ir Baltarusijos skaičius. Pagal laikinąją registraciją mieste gyvena apie 6 tūkst. atvykusių iš užsienio žmonių. „Dalis jų ir pasilieka. Turime jau keliasdešimt Šiauliuose įsikūrusių šeimų. Jų vaikai lanko mokyklą. Žmonės mokosi lietuvių kalbos ir tampa mūsų miesto visuomenės dalimi, – Šiaulių miesto ypatumus apibūdina Egidijus Elijošius. – Be abejo, mūsų miestas iš kitų išsiskiria tuo, kad pas mus kas trys mėnesiai atvyksta NATO kariai. Jie taip pat papildo miesto visuomenę. Jie globoja ir teikia pagalbą globos namams. Turime ir meilės imigrantų. Kiek žinau, Šiauliuose gyvena ir savo verslą buvo pradėję kurti du italai. Ar žmogus jaučiasi mažuma, ar visuomenės dalis, manau, pirmiausia nu jo paties požiūrio priklauso.“

Kūrybiškumu alsuojančios jungtys, kurios nepaiso distancijų

Atsiliepimas apie knygą „Vilnius–Baku: kultūrų tiltai ir dialogo meridianai“¹

Laurynas KUDIJANOVAS

Vienas žymiausių ir iškiliausių Lietuvos istorikų Zenonas Ivinskas (1908–1971), kalbėdamas apie istorijos rašymą XIX a. ir tarpukariu, buvo kiek sunerimęs. Jo manymu, mūsų šalies praeities siužetus nagrinėjantys akademikai, publicistai dažnai paverčia Lietuvos istoriją tarsi sala visuotinės istorijos jūroje, pamiršdami lietuvių ir platesnio pasaulio ryšį. Ne paslaptis, kad ir XXI a. tokių atvejų, kuomet izoliuoti bene tautinės istorijos epizodai tampa reikšmingiausiu aspektu, pasitaiko. Galbūt dėl šios priežasties, atsivertus knygą, kurioje Lietuvos istoriją ir dabartį reflektuojantys pasakojimai peržengia šalies geografines-politines ribas bei parodo, jog lietuvių ir kitų tautų ryšiuose esančio prasmingumo galima ieškoti ir už tūkstančių kilometrų, apima ne-

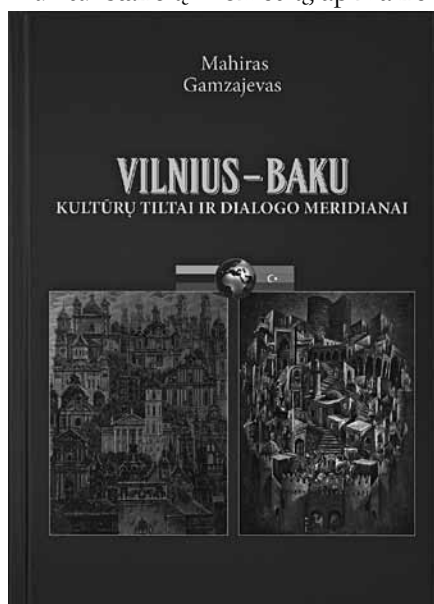

Apie Mahiro Gamzajevio knygą mintimis dalijasi istorikas Laurynas Kudijanovas

numaldomas noras džiaugtis. Būtent tokia yra Lietuvos azerbaidžaniečių bendruomenės pirmininko, literatūrologo, publicisto ir vertėjo Mahiro Gamzajevio neseniai išleistą knygą „Vilnius–Baku: kultūrų tiltai ir dialogo meridianai“. Šis kūrinys skaitytojui atveria vartus į mažai žinomus, tačiau reikšmingus, plačius ir pozityvius Lietuvos ir Azerbaidžano kultūrinius, istorinius bei diplomatinis kontekstus, tuo pačiu nukreipdamas mūsų akis į rečiau aptinkamą sintezę su Oriento pasauliu.

Pirmiausia norėtusi pažvelgti į tai, ką galėtume pavadinti pačios knygos idėja, pereinant per esminius leidinio prasminius akcentus ir jų santykį su skaitytoju. Daugiau kaip 500 puslapių turinčioje knygoje siužetinė spalvų paletė išties yra gausi ir kartais net baugina, jog tiek vertingos informacijos iki šiol tūnojo nežinomybėje. Vienuolikoje knygos skyrių apstu temų, pradedant literatūrologija,

diplomacija, istorija, lyginamąja kultūrologija, politologija, tiurkologija, baigiant supažindinimu su primirštomis istoriografijos, grožinės literatūros apraiškomis. Išties toks turinio platumas suteikia galimybę įvairiems tyrėjams, publicistams ar tiesiog besidomintiems Lietuvos, Azerbaidžano ar Lietuvos–Azerbaidžano praeities ir dabarties momentais, vienoje vietoje atrasti surinktą, struktūruotą ir prasminius taškus išryškinantį pasakojimą. Verta pridurti, jog knyga puikiai pasitarnauja ir kaip publikuotų šaltinių rinkinys. Čia pateikti įvairūs Sąjūdžio, pirmųjų nepriklausomybės metų periodikos leidinių straipsniai ar jų iškarpos, įvairios mokslinių ar visuomeninių konferencijų metu sakytos kalbos, pranešimų ištraukos bei galiausiai su diplomacija, vidaus politika ir šalies tautinių mažumų institucionalizavimu po 1990 m. susiję oficialūs dokumentai. Knygoje pateiktų šaltinių, dokumentų foto kopijos,

Šis kūrinys skaitytojui atveria vartus į mažai žinomus, tačiau reikšmingus Lietuvos ir Azerbaidžano ryšius

1. Mahiras Gamzajevs. *Vilnius–Baku: kultūrų tiltai ir dialogo meridianai* (kultūrologiniai straipsniai, istorinė publicistika, politologiniai užrašai, dokumentinės apybraižos, pokalbiai ir esė). Vilnius, leidykla „Žara“, 516 psl.

ISBN 978-9986-34-360-8

ilustratyvios nuotraukos leidžia tarsi dar artimiau pajusti tikrąją praėjusių įvykių dvasią.

Knyga atlieka ir patariančiojo, pasiūlančiojo auditorijai funkciją. Skaitytojas, ypač X skyriuje „Vertėjų misija – tiesti tiltus tarp pasaulio tautų“, tarsi įtraukiamas į literatūriniu polėkiu alsuojančio teksto visumą, kurioje ne tik atskleidžiama lietuvių ir azerbaidžaniečių kūrėjų bendrystė, bet ir koreliuojančios poezijos, prozos, literatūros kritikos ir istorinių kūrinių gausa. Taip primenama iškilų praeities ir šiandienos azerbaidžaniečių, kaip Nizami Gandževi (1141–1209), Džalilo Mamedkuluzadės (1866–1932), Abdulla Šaigo (1881–1959), Bachtijaro Vahabzadės (1925–2009), Kamalo Abdullos (1950), Elčino Huseinbeili (1961) kūryba bei jų istorinis kontekstas, atsižvelgiant į santykių su Lietuva. Skaitant galima dar sykį sugrįžti ir prie lietuvių autorių, kurių darbai yra reikšmingi tiek Lietuvai, tiek Azerbaidžanui. Juose atskleista kultūrų sintezė, Rytų šalių tradicijos, neįprastų siužetų linijos, kurios seniau galbūt buvo nepastebėtos. Taip šios knygos autorius atveria savitą, kitokį požiūrį apie Vinco Krėvės-Mickevičiaus (1882–1954), Antano Vienuolio-Žukausko (1882–1957), Salomėjos Nėries (1904–1945), Sigito Gedos (1943–2008), Danieliaus Mušinskio (1951), Algirdo Pociaus (1930) ir kitų kūrybą. Knygoje pateikti pasakojimai apie žmonių gyvenimus, intarpai iš jų intelektualinės biografijos harmoningai sueina į dermę, kuri atskleista kultūrinių tiltų metaforos pagrindu, jungiančiu dvi šalis – ir tolimas, ir artimas tuo pačiu metu. Šią visumą ir galėtume laikyti pamatine knygos idėja.

Kūrinyje yra pateikiamas didžiulis kiekis istorinių ir dabarties momentų, kurie iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti kiek šokinėjantys kūrybinėje erdvėje. Visgi skaitytojas galiausiai yra tarsi nukreipiamas pajauti keletą istorinėje realybėje slypinčių siužetinių

Rugsėjo 1 d. Tautinių mažumų departamente apsilonkęs azerbaidžaniečių draugijos pirmininkas, Lietuvos ir Azerbaidžano visuomenės bei kultūros veikėjas, literatūrinių ir kultūrinių ryšių tyrinėtojas, publicistas, vertėjas Mahiras Gamzajevs direktorei Vidai Montvydaitei pristatė savo knygą „Vilnius-Baku. Kultūrų tiltai ir dialogų meridianai“

linijų, kurios visos yra skirtos minėtų Lietuvos–Azerbaidžano ryšių įprasminimui.

Pirmiausia, tai kultūrinės ir istorinės atminties motyvas, jungiantis dabartį su praeimi. Jis puikiai juntamas pirmuose dviejuose skyriuose, kuriuose knygos autorius pateikia Vinco Krėvės, 1909–1920 m. gyvenusio ir dirbusio Baku, indėlių plėtojant dviejų šalių ryšius. Garsiausi šio iškilaus lietuvių rašytojo kūriniai, kaip „Šarūnas“, „Dainavos šalies senų žmonių padavimai“ buvo parašyti ne kur kitur, o begyvenant prie Kaspijos jūros. Tarsi vainikuodamas savo ryšį su Azerbaidžane atsiveriančiomis Rytų tradicijomis, jis sukuria orientalistinės tematikos tekstus, kurie vėliau sudedami į rinkinį „Rytų pasakos“ (*Krėvės raštai, T. 10, Klaipėda, 1930*). Tarp jų buvo ir rašytojo literatūrinis atsidėjimas Azerbaidžanui – apysaka „Azerstano šalis“. Mahiras Gamzajevs pateikęs šį istorinį epizodą skaitytoją grakščiai perkelia į dabartį ir supažindina kaip istorinė atmintis apie Vinco Krėvės kūrybą ir jo literatūrinį palikimą Azerbaidžane yra puoselėjama. Šalia lietuvių rašytojo gimimo metinių minėjimo epizodų gimtojoje Dzūkijoje, mokslinių konferencijų Vilniuje, autorius primena, jog atmintis gali plėtotis ir knygų leidimo, vertimo pavidalu. Taip daugiau nei prieš 100

metų Krėvės parašyti kūriniai lietuvių kalba sugebėjo atgimti dar sykį, juos išvertus į azerbaidžaniečių kalbą ir publikuojant ten, kur ir apsiereiškė manifestuojanti mūza (pvz. 2015 m. Baku išleistas knyga „Azərbaystan ölkəsi“ („Azerstano šalis“)). Autorius mini, jog lietuvių rašytojo atminimas Pietų Kaukazo šalyje bus įprasminamas ir atminimo lentų atidengimu jo darbo (Baku realinė mokykla) ir gyvenamojoje vietoje.

Atminties puoselėjimo siužetinė linija ypač jautriai pateikta aprašant Lietuvos–Azerbaidžano diplomatinių santykių jų vizijos kontekstą. Knygos autorius prasmingai perteikia 1918–1922 m. demokratinių Azerbaidžano ir Lietuvos respublikų užmegztų diplomatinių santykių ir 1919 m. atidaryto Lietuvos konsulato Baku istoriją. Šio laikotarpio atminimas tarsi liudija, jog po 1990 m. posovietinėje erdvėje atsikūrusios minėtos šalys turėjo ne iš naujo užmegzti kontaktą, bet jį atkurti. Istorinių įvykių atminimo, įprasminimo procese į dienos šviesą dar sykį, galbūt naujai, grįžo Pranas Dailidė (1888–1965), Lietuvos diplomatinis igaliojtinis Pietų Kaukaze, karininkas Tomas Vidugiris (1893–1979) ir daugybė kitų Lietuvos ir kartu Azerbaidžano istorijai reikšmingų asmenybių.

Šalia atminties puoselėjimo pavyz-

džių, ką dar plačiau įprasmina knygoje įterpti Lietuvos–Azerbaidžano ryšius menančių renginių, konferencijų fragmentai, autorius aktualizuoja ir užmaršties pavojus. Čia skaitytojai pažvelgia į Lietuvos erdvėje per ilgą laiką prapuolusių azerbaidžaniečių gyvenimo momentus. Vienas iš labiausiai įtraukiančių pasakojimų yra apie Šakiro Sadygovo (1919–1951) saitus su Lietuva. Jis, Kęstučio apygardos Vaidoto rinktinės partizanas, kovojęs už laisvą Lietuvą ir priešinęs sovietinei okupacijai. Aktyviai įsitraukęs į rezistencinę veiklą, jis išmoko lietuvių kalbą ir, nepaisant dramatiškos partizano kasdienybės, ėmėsi kūrybos. Kaip teigia autorius: „Š. Sadygovas – pirmasis azerbaidžanietis kūrėjas, lietuviško miško įvaizdį įliejęs į savo tautos meninio žodžio erdvę.“ Belieka tikėtis, kad vieną dieną knygynuose pasirodys šio Lietuvą gynusio azerbaidžaniečio, literatūrinio slapyvardžiu „Almas“ pasirašiusio kūrėjo, visa poezijos knygelė bei platesnė biografija.

Kita atsiskleidžianti siužetinė linija yra skirta iliustruoti tautinių mažumų kūrybos, vizijų bei veiklų Lietuvoje kelią, kuriame užgimė turiningi tarpvalstybinių ryšių epizodai. Nepaisant to, kad knygos autoriaus pamatinė idėja yra skirta Lietuvos ir Azerbaidžano kultūriniais tiltams atidengti, jis į pasakojimą prasmingai įpina bene visas tautines mažumas, kaip totoriai, karaimai, ukrainiečiai ir kiti, taip parodydamas ne tik Lietuvos ir etninių mažumų ilgaamžį bendradarbiavimą, bet ir jų pačių tarpusavio glaudaus santykio reikšmę. Ši kartą skaitytojas gali į žinomus įvykius, kaip Sausio 13-oji, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimas ar šalies integracija į NATO ir ES, pažvelgti iš tautinių mažumų perspektyvos, suprasti jos kaip bendruomenės ir lygiavertės visuomenės dalies indėlį į tradicijų, istorijos ir politinės minties raidą XX a. pab.–XXI a. pr. Lietuvoje. Šalia teksto vis įsiterpiančios iliustracijos, kaip greta plevėsuojančių Lietuvos

ir Azerbaidžano vėliavų vaizdinys, taikliai nurodo esmines sąmoningų tautinių mažumų misijas – prisidėti prie gerovės kūrimo gyvenamoje šalyje bei tapti jungiamąja grandimi tarp senosios ir naujosios tėvynės. Autorius pateikia azerbaidžaniečių bendruomenės palaikymą, sveikinimus, pagalbą reprezentuojančius oficialius tekstus, kas nenutrūksta lydėjo ir džiugino Lietuvą reikšmingų įvykių metu. Knygoje taip pat įterpti Sąjūdžio laikotarpiu skirtingų etninių grupių rašyti drąsūs kreipimaisi į aukščiausias sovietų „galvas“, nepritariančios represijoms ir rodantys solidarumą Lietuvos nepriklausomybės atžvilgiu.

Knygos autorius, kalbėdamas apie Sovietų sąjungos okupaciją, žmonių laisvės varžymus, 1990–1991 m. sausio įvykius Baku ir Vilniuje mini, jog bendras pavojus ir skaudžios patirtys gimdo kenčiančiųjų santaiką. Tačiau verčiant knygos puslapius kiek norisi praplėsti šią mintį. Atrodytų, jog ne tik pavojus, bet ir kiti faktoriai, kaip pergalė, laisvė ar net pozityvūs uždaviniai taip pat prisideda prie vienybės kūrimo. Tai tarsi liudija pasakojimai apie Lietuvos azerbaidžaniečių įvairius darbus: Vilniuje gyvenančios Adilės Efendi kūryba, garsiausių azerbaidžaniečių tekstų vertimai į lietuvių kalbą ir atvirkščiai, Azerbaidžano krašto pažinimą skatinantys konkursai moksleiviams. Kuomet nors keli Ugnies žemės pietų Kaukaze fragmentai tampa Lietuvos kultūros dalimi, atsiranda naujas kelias statyti tiltus tarp abiejų šalių.

Paskutinė siužetinė grandis, kurią verta paminėti, dažnai likdavo puslapių paraštėse arba tik kukliai įsiterpdavo į gausų aprašytų kultūrinių tiltų peizažą. Ir visgi, knygos autoriaus Mahiro Gamzajevio vaidmuo, tiesiant šiuos tiltus, yra svarbi ir knygos, ir mus supančios tikrovės linija. Publicisto, rašytojo pastangos stipriai prisidėjo prie minėtos atminties kūrimo, ryšio su Azerbaidžanu mezgimo. Sekant knygos tekstą nesunku pastebėti ir

tikrą pilietiškumo sąmojų, kuris lydi autorių, kalbant apie Lietuvos ateitį, šalies santykį su tautinių mažumų atstovais bei jo tėvyne prie Kaspijos jūros. Lietuviškųjų tradicijų reikšmingumas atsiskleidžia kuomet autorius aprašo Lietuvos, tačiau ir tuo pačiu savo patirtis atliekant tyrimus lituanistikos, lietuvių literatūros, jos viešinimo ir puoselėjimo pasažuose. Pateiktoje medžiagoje apie azerbaidžaniečių Lietuvoje organizuojamų švenčių atgarsius, tautinių mažumų nuoširdų ir sąmoningą įsitraukimą Atkuriamojo seimo metu, galima jausti knygos autoriaus atsivėrimą visuomeninei veiklai, kas prisidėjo ir prisideda prie didžiulio suteikto pagreičio visuomeninių veiklų prasmės paieškoje. Išsamiai pateikta Lietuvos ir Azerbaidžano mokslinių, švietėjiškų ryšių istorija XX–XXI a. atspindi ir pačio autoriaus lituanistinės intelektualinės biografijos fragmentus: Vinco Krėvės kūryba, kaip atspirties taškas, Justinas Marcinkevičius ir kiti lietuviai poetai, kaip įkvėpimo šaltinis, Vytautas Landsbergis ir kiti šalies kūrėjai, kaip darni bičiulystė. Šie ir daugybė kitų kertinių kūrybinių ir gyvenimo darbų lūžių jungiasi į tą pačią pamatinę idėją – kultūrinių tiltų atidengimo pastangos.

Kaip ir daugybė pateiktų siužetų, taip ir ši knyga tapo dar vienu kultūriniu tiltu. Nepaisant didžiulio atstumo, kūrybiškumu alsuojančios jungtys, ypač literatūrinės, nepaiso distancijos ir pasiekia savo tikslą, ką ir pavyko atlikti šiai knygai ir jos autoriui. Pabaigai norėtusi pamąstyti apie Azerbaidžano, o ir bendrai įvairialypių Rytų suvokimą Lietuvos atveju. Štai net tarpukariu gyvenęs lietuvių filosofas Stasys Šalkauskis (1886–1941) išžvelgė, kad svajodami apie Vakarus, lietuviai neturėtų nusigręžti ir nuo Rytų, kurie pasižymi gaivališko kūrybiškumo pajėgumu. Visgi vienas iš pagrindinių kultūrinių tiltų atidengimo įrankių ir yra kūrybiškumas.

Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metus pasitinkant

2021-uosius Seimas paskelbė Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metais. Spalio 14 d. Vyriausybės posėdyje buvo patvirtintas metų minėjimo planas.

Planą parengė Kultūros ministerija ir Tautinių mažumų departamentas bendradarbiaudami su suinteresuotomis institucijomis bei organizacijomis. „Kaip teigia lenkų istorikas Motiejus Strykowski, totorių būriai, kaip sąjungininkai arba samdiniai, lietuvių rengiamuose karo žygiuose pasirodė dar valdant Lietuvos Didžiajam kunigaikščiui Gediminui 1320 metais. Tad nutarėme totorių pasirodymo aštuntąjį šimtmetį pradėti Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metais. Kadangi norėjome pagerbti pirmąsias Lietuvos totorių sąjungas, mes kreipėmės į Laisvės kovų ir valstybės istorijos atminties komisiją, kuriai

tuometu vadovavo prof. Arūnas Gumuliauskas, pateikėme prašymą ir po svarstymų, gavus Seimo komitetų pritarimą, Seimas vienbalsiai priėmė sprendimą jį patenkinti“, – pokalbį apie ateinančių metų planus pradeda Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinis direktorius, Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas prof. Adas Jakubauskas.

Gerbiamas profesoriau, iki 2021 metų jau skaičiuojame dienas, tad kokius lūkesčius, susijusius su Lietuvos totorių istorijos ir

kultūros, metais puoselėja Lietuvos totorių bendruomenė?

Pirmas ir didžiausias mūsų lūkestis – kad Lietuvos totorių bendruomenė nebūtų pamiršta, kad apie ją būtų kalbama, kad viešojoje erdvėje apie ją atsirastų daugiau informacijos.

Pagrindinį metų renginį numatyta surengti balandžio 7 dieną Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmuose. Labai tikimės, kad šiame iškilmingame 700 metų sukakties paminėjime dalyvaus Lietuvos Respublikos vadovybė, diplomatinis korpusas.

Kitas svarbus renginys – Vilniaus universitete vyksianti tarptauti-

Lietuvos totorių bendruomenės sąjungos pirmininkas prof. Adas Jakubauskas

nė mokslinė konferencija „Totoriai Lietuvos istorijoje ir kultūroje XIV–XXI a.: naujausi tyrimai“.

Numatyta išleisti kelias knygas. Viena jų – prof. Tamaros Bairauskaitės monografija „Lietuvos totorių istorija“. Kita – doc. dr. Jūratės Čirūnaitės knyga „Lietuvos totorių vardynas iki pavardžių susidarymo XVI–XVII a.“. Planuojama išleisti ir mano su kolegomis Galim Sitdykov ir Stanislav Dumin parengtą ir į anglų kalbą išverstą veikalą „Lietuvos totoriai istorijoje ir kultūroje“.

Be abejo, per visus metus numatoma organizuoti įvairius kultūrinius, edukacinius, pažintinius ir viešinimo renginius, vykdyti projektus, kuriais siekiama šalies ir užsienio visuomenei pristatyti Lietuvos totorių istoriją ir kultūrą. Metų viduryje Vilniuje turėtų įvykti tarptautinis totorių kultūros festivalis. Geriau pažinti totorių gyvenimą padės Lietuvos istorijos archyvo surengta paroda „Lietuvos totoriai archyvų dokumentuose“ ir Lietuvos

Lietuvos totorių Raižių bendruomenės namų atidarymas. 1993 m.

Lietuvos totorių tafsyras

totorių bendruomenių sąjungos, Užsienio reikalų ministerijos ir Tautinių mažumų departamento parengtas virtualus gidas „Totorių kelias“ po totorių istorijai ir kultūrai svarbias vietas Lietuvoje ir Lietuvos totorių muziejų.

Edita Mildažytė ir Saulius Pilinkus apie Lietuvos totorius kuria pilnametražį dokumentinį filmą, kurio premjera turėtų įvykti apie sausio – vasario mėnesį.

Laidų ciklą apie Lietuvos totorius imasi rengti Lietuvos radijas ir televizija. Žurnalistas Virginijus Savukynas ketina parengti laidą apie vieną iškiliausių Lietuvos totorių generolą Motiejų Sulkevičių, nepriklausomos Krymo Liaudies Respublikos Ministrą Pirmininką, palikusį ryškų pėdsaką Krymo totorių istorijoje.

Nemažai renginių planuoja surengti Vilniaus, Kaišiadorių, Alytaus, Varėnos, Trakų, Švenčionių rajonų savivaldybės. Lietuvos totoriams skirtų renginių kitų metų planuose yra numačiusios Vilniaus ir Kauno miestų savivaldybės. Be abejo, turiningais renginiais ketina prisidėti ir Raižių, Keturiasdešimt totorių, Nemėžio ir kitos Lietuvos Totorių bendruomenės.

Esu labai dėkingas Užsienio reikalų ministerijai, parengusiai atskirą metų paminėjimo programą. Ji bus įgyvendinta tose valstybėse, kuriose gyvena Lietuvos totoriai ir jų palikuonys. Taigi renginiai vyks Lenkijoje, Baltarusijoje, JAV, Didžiojoje Brita-

nijoje, Azerbaidžane, Ukrainoje, Turkijoje ir kitose šalyse.

Manau, laukia labai išspūdingi metai ir labai džiaugiuosi, kad 2021 metus Seimas paskelbė Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metais. Tik kol kas

nelabai aiškus numatytų renginių finansavimas. Atrodo, bus orientuojamasi į projektinį finansavimą, suteikiant prioritetą metų renginiams.

Tarp šalių, kuriose numatyti renginiai, paminėjote Ukrainą, Azerbaidžaną, Turkiją, kokios bendruomenės sąsajos su šiomis šalimis?

Lietuvių totoriai kildinami iš Krymo. Kadangi Krymas okupuotas, renginiai vyks Kijeve. Tad renginiai Ukrainoje – tarsi prisilietimas prie mūsų ištakų.

Azerbaidžanas svarbus tuo, kad 1918–1920 metais Baku mieste buvo nemažai mūsų tautiečių, kurie bandė padėti susikurti nepriklausomai valstybei. Tarp jų – broliai teisininkai Olgierdas ir Leonas Kričinskiai bei jau minėtas generolas Motiejus Sulkevičius, kuris tuomet ėjo nepriklausomo Azerbaidžano kariuomenės generalinio štabo viršininko pareigas.

O Turkija mums svarbi tuo, kad ten gyvena viena didžiausių Krymo totorių diasporų – arti 5 mln. žmonių.

Organizuojant renginius labiau orientuojamasi į istoriją, ar bus skiriamas dėmesys ir Lietuvos to-

Totorių rotmistras. XVII amžiaus piešinys

torių bendruomenės papročiams, kultūrai, kulinariniam paveldui, atskleidžiant, kuo ši bendruomenė gyvena šiandien?

Be abejojimo, plane numatyti renginiai, skirti visapusiškam Lietuvos totorių bendruomenės pristatymui. Spalio 24 d. TV8 televizijos eterijoje startavo trijų dalių laidų ciklas „Tik tai, kas tikra“, skirtas Lietuvos totorių bendruomenei. Šias laidas iš dalies finansavo Tautinių mažumų departamentas. Šiuose filmuose pasakojama ir apie dabartinę Lietuvos totorių bendruomenės gyvenimą.

Keturiasdešimt Totorių kaimo bendruomenė planuoja praplėsti kultūros centro veiklą, įtraukiant ir Lietuvos totorių kulinarinį paveldą. Manau, netolimoje ateityje ten bus galima geriau pažinti mūsų bendruomenės kultūrą, papročius, virtuvę. Panašus projektas gimsta ir Alytaus rajone, Raižiuose. Ten, paminėdami pergalės Žalgirio mūšyje 600-ąsias metines, 2010 metais pastatėme paminklą Lietuvos Didžiajam kunigaikščiui Vytautui, pritraukiantį nemažai turistų tiek iš Lietuvos, tiek iš užsienio. Šios idėjos autoriai – Motiejus ir Simas Jakubauskai, skulptoriai – Jonas Jagėla. Taigi Lietuvos totorius bus galima pažinti ne tik per istoriją, bet ir per skonių bei emocijas.

Lietuvos totorių kultūrai reprezentuoti yra įsisteigęs folkloro ansamblis „Efsane“, kuriam vadovauja Elnara Churlu. Tačiau pastaruoju metu ansamblis ieško galimybių atsinaujinti, nes jo dalyvės, ugdomos nuo pirmos ar antros klasės ir pasiekusios profesionalų lygį, tapo studentėmis ir dabar merginos į repeticijas susirenka tik turėdamos laisvesnio laiko. Tikime, kad vadovei pavyks suburti ne mažiau pajėgų kolektyvą.

Kaip apskritai sekasi į bendruomenės veiklą pritraukti jaunimą? Galbūt tikėtės, kad jaunimo domėjimąsi totorių kultūra, pasakytins ir Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metų paskelbimas?

Į totorių bendruomenės veiklą pritraukti jaunimą ir yra vienas svarbiausių kitų metų renginių tikslų. Labai svarbu, kad mūsų veiklą perimtų jaunimas. Neslėpsiu, pasibaigus Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metams planuoju pasitraukti iš sąjungos pirmininko pareigų. Juk sąjungai vadovauju nuo 2003 metų. Taigi laikas bendruomenių sąjungos veiklą perduoti jaunesniems žmonėms. Gal tada atsiras naujų idėjų, kitokio stiliaus veiklų.

Labai džiaugiuosi, kad mūsų bendruomenė yra labai aukšto išsilavinimo. Šiuo metu Lietuvos totorių bendruomenėje yra apie 15 mokslo daktarų. Iš 2800 bendruomenės narių tai yra labai daug. Tamara Bairašauskaitė yra habilituota mokslų daktarė, profesorė.

Jaunoji karta aktyviai siekia mokslo. Jau treči metai bent vienas jaunas mūsų bendruomenės narys tampa mokslų daktaru. Viena tapo chemijos mokslų daktare, kitas – fizikos mokslų daktaru, dar viena mergina atlieka praktiką Kipre, ji rengiasi tapti mokslų daktare aplinkosaugos srityje.

Taigi turime kam perduoti bendruomenės veiklą. Žinoma, XXI amžiuje yra mažiau likę romantizmo ir ne kiekvieną žmogų gali prikaltinti užsiimi visuomenine veikla, bet, tikiuosi, entuziastų, norinčių pratęsti veiklą, atsiras.

Džiugina tai, kad bendruomenės

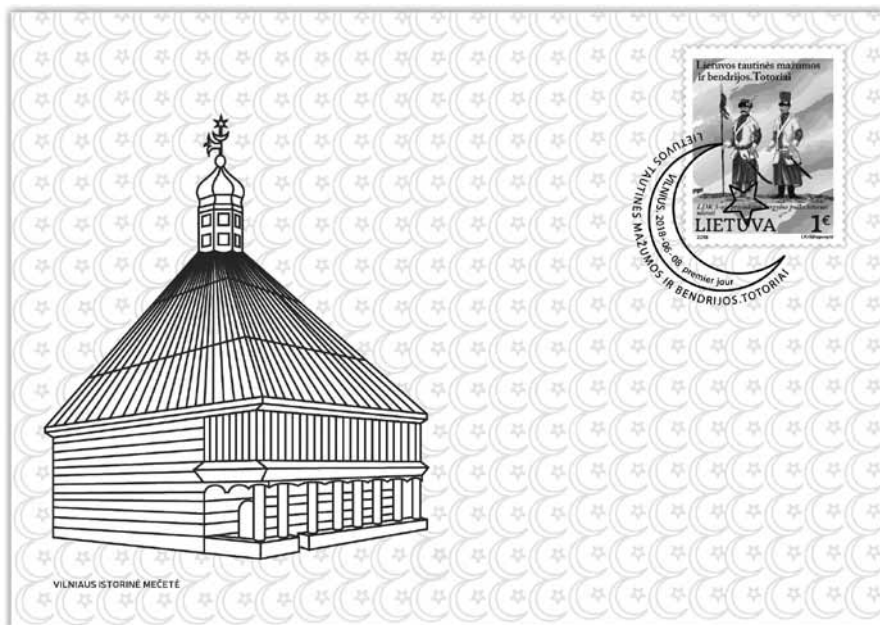

Generolas Motiejus Sulkevičius

vis labiau jungiasi bendrai veiklai. Nuo pirmųjų vadovavimo bendruomenių sąjungai dienų siekiau jungti, o ne skaldyti, todėl labai džiaugiuosi, kad sąjungos nariais tampa vis daugiau bendruomenių. Neseniai norą tapti sąjungos nariais pareiškė Nemėžio totorių bendruomenė. Tikiuosi, kad netrukus tokį norą pareiškis ir Keturiasdešimt Totorių kaimas.

O kiek bendruomenių vienija sąjunga?

Šiuo metu sąjunga vienija aštuonias bendruomenes. Gausi Lietuvos totorių bendruomenė gyvena Vilniaus mieste, bet ne visi jie yra Lietuvos totoriai. Dalis totorių į Lietuvą atvyko 7–8 praėjusio amžiaus dešimtmetyje. Kazanės totorių bendruomenės išikūrusios Visagine ir Klaipėdoje. Skaitlinga Alytaus apskrities totorių bendruomenė. Joje – apie 400 narių.

Lietuvos pašto išleistas pašto ženklas ir vokas, skirtas Lietuvos totoriams

Kiek žmonių save laiko Lietuvos totoriais tikslios statistikos neturime, nes Lietuvos statistikos departamentas nėra atskyręs gyventojų grupės, kuri save įvardija Lietuvos totoriais. Visuotinio gyventojų surašymo klausimyne įvardijami tik totoriai ir dėl kažkokių priežasčių nenorima praplėsti klasifikatoriaus, nors ne sykį siūliau tai padaryti. Klasifikatoriuje, kurį parengė Statistikos departamentas, vienas iš priskyrimo prie tautinės grupės kriterijų – gimtoji kalba. Lietuvos totoriai savo kalbą prarado prieš 400 metų ir nekalba totoriškai, todėl man keista, kad esame sugretinami su totoriais, kurie bendrauja gimtąja kalba. Manau, toks klasifikavimas – sovietmečio relikvas.

O kaip pavyksta išlaikyti ryšius su Lietuvos totoriais, gyvenančiais užsienyje?

Mūsų ryšius su gyvenančiais užsienyje, manau, puikiai iliustruoja toks faktas. 2018 metų rugsėjo mėnesį atvažiavo dvidešimties totorių grupė iš JAV. Jų protėvių šaknys – Lietuvoje, Lenkijoje ir Baltarusijoje. Kiekvienoje toje šalyje jie praleido po savaitę. Ieškojo protėvių kapų, giminaičių. Juos lydėjo profesionalus fotografas, kuris padarė kelis tūkstančius įsimin-

tinų kadru. Rengiantis Lietuvos totorių metams Užsienio reikalų ministerijai pasiūliau surengti tos kelionės nuotraukų parodą. Nuotraukose užfiksuotos labai jautrios giminių susitikimo, kapų lankymo akimirkos. Atrodo, buvau išgirstas ir JAV ketinama surengti šių nuotraukų parodą.

Tokia paroda būtų labai prasminga ir todėl, kad mūsų išėivija yra pati seniausia musulmonų bendruomenė Niujorke. 1906 metais buvo įsteigta pirmoji musulmonų bendruomenė ir ją įregistravo išėiviai iš Lietuvos ir Baltarusijos. Ir vadinosi ji Lietuvos totorių draugija.

Ir nors dabar mūsų išėivija kalba angliškai, bet yra išlaikiusi totorių patiekalus. Net šimtalapį jie kepa. Tik kai kurie patiekalai kiek kitaip vadinasi, bet receptūra išlaikyta. Mums malonu, kad kai kurie mūsų patiekalai, kaip šimtalapis, jau tapo ir Lietuvos kulinariniu paveldu.

Paminėjote, kad Lietuvos totorių bendruomenių sąjungai vadovaujate nuo 2003 metų. Kokiais veiklos rezultatais labiausi esate patenkintas?

Svarbiausias rezultatas, kuriuo labai džiaugiuosi, yra Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos įsteigimas.

Tai įvyko Kauno technologijos universiteto docento daktaro Romualdo Makavecko iniciatyva. Jo rūpesčiu buvo įsteigtas ir mėnraštis „Lietuvos totoriai“. Taip pat 1989 metais buvo atkurtas Lietuvos musulmonų sunitų muftiatas. Tai aukščiausia dvasinė valdyba, apjungianti visas vietas bendruomenės į vieną religinį darinį.

Romualdo Makavecko iniciatyva buvo pradėtos rengti mokslinės praktinės konferencijos, kurias vadinome „Orientu“. Kiekviena jų baigdavosi vakarone, kurioje bendruomenės nariai prisimindavo savo papročius, kulinarinį paveldą.

Labai gera žinia, kad Keturiasdešimt Totorių kaimo ir Nemėžio totoriai pasistatė bendruomenės namus.

1993 m. bendruomenės namai pastatyti ir atidaryti Raižių kaime Alytaus rajone. Taip pat restauruota ir Raižių mečetė, sakykla, padaryta 1686 m. ir į Raižius patekusi XIX a. pabaigoje iš greta buvusios sudegusios Bazorų mečetės. Suremontuotos Kauno, Nemėžio ir Keturiasdešimt Totorių kaimo mečetės. Iš keturių per sovietmetį išlikusių mečečių veikė tik Raižių. Kitos buvo arba uždarytos, arba, kaip Keturiasdešimt Totorių kaime veikė pusiau legaliai.

Per tą laiką išleista nemažai knygų, sukurtas dokumentinis filmas „Murzų ainiai Lietuvos žemėje“. Tarptautiniame konkurse šis filmas buvo apdovanotas pagrindiniu prizų už geriausią dokumentinio filmo scenarijų.

Pasiėkimų tikrai yra labai daug. Vienas svarbesnių – prieš pusantro dešimtmečio Kaune įsteigtas generolo Juzefo Bielako Lietuvos totorių karo istorijos klubas. Atkuriamos mūsų protėvių istorinės karinės uniformos, dalyvaujame įvairių mūsų inscenizacijose. Džiugu, kad subūrėme bendruomenės jaunimą, kad susibūrė bendruomenės senjorai. Mūsų bendruomenė domisi tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkai. Studentai ta tema yra parengę ne

vieną bakalauro ir magistro darbą. Kiek žinau, ta tema buvo parengtas bent vienas daktaratas.

Prieš kelias savaites Kęstučio Zenono Šafranavičiaus ir Kauno apskrities totorių bendruomenės iniciatyva išleista knyga „Lietuvos totoriai“. Tai pirmasis Lietuvos totorių visuomenininkų parengtas leidinys pasitinkant Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metus.

Tikimės, kad Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metai šalies gyventojams primins, kad tarp jų gyvena istorinė bendruomenė, kuri dalyvavo visuose be išimties karuose ir sukilimuose, kuriuos vedė Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Bendruomenė, kuri LDK kariuomenėje turėjo savo karines formuotes. Bendruomenė, kuri paliko Lietuvos

Lietuvos totorių karo istorijos klubas

istorijoje ryškų pėdsaką. Ir labai svarbu, kad 2021 metais tas pėdsakas taptų dar ryškesnis. Sąjūdžio laikais kažkas pasakė, kad ateis tokie laikai, kai Lietuvoje neliks totorių ir kad

paskutiniam totoriui Lietuva turės mokėti atlyginimą. Aš nuoširdžiai tikiu, kad tokie laikai niekada neateis...

Dėkoju už pokalbį.

Kalbino Karolina Baltmiškė

Lietuvos totoriai šventė Kurban Bairam

Jurgita Kanapickė, Justė Brigė

Liepos 31 d. Lietuvos totoriai rinkosi į vieną svarbiausių jų švenčių – Kurban Bairam. Tai Aukojimo šventė, kurią švenčia musulmonai visame pasaulyje.

Tokia tradicija yra puoselėjama ir Keturiasdešimt Totorių kaime. Pasi-meldę mečetėje kaimo gyventojai ir svečiai rinkosi į totorių bendruomenės namus, kur po maldos, primini-mo, kas yra Aukojimo šventė ir kokia jos prasmė, pasidžiaugė vaikų programa, vaišinosi šventiniais valgiais.

Vilniaus pa-šonėje esantis kaimas yra viena pirmųjų Lietu-vos gyvenviečių, susiformavusių prie Vokės upės. Manoma, kad gyvenvietė buvo įkurta XIV am-žiaus pabaigoje, kai į Lietuvos Didžiąją kunigaikštystę su savo ša-lininkais atvyko nugalėtasis Aukso Ordos chanas Tochtamyšas.

Tą pačią dieną Kurban Bairam šventė vyko ir Alytaus rajone, Raižiuose. Šio kaimo totorių ben-druomenė jungia per 400 narių. Po maldos erdvioje mečetėje šventės dalyvius pasveiki-no Alytaus rajono meras Algirdas Vrubliauskas, Lietuvos totorių

Kurban Bairam šventė Raižiuose

bendruomenių sąjungos pirmininkas prof. Adas Jakubauskas, Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenės pirmininkė, dabar Seimo narė Dalia Asanavičiūtė, Lietuvos radijo ir televizijos laidų prodiuserė Edita Mildažytė.

Musulmonai Kurban Bairam metu aukoja gyvulį: ėriuką, ožiuką, veršelių ar jautį. Raižių bendruomenė už jos narių suaukotus pinigus nupirko ir paaukojo 600 kg sveriantį jautį. Aukojamo gyvulio mėsa išdalijama bendruomenės nariams, skiriama bendriems pietums. Bendruomenės nariai vieni kitus vaišina saldumynais, vaisiais, medumi.

Kurban Bairam šventės akmirka Keturiasdešimt Totorių kaime

Prezidentui pristatyta strategija „Vilnijos kraštas 2040“

Lapkričio 4 d. Lenkų diskusijų klubo valdybos nariai, lenkų kilmės Lietuvos mokslininkai nuotoliniu būdu su šalies Prezidentu Gitanu Nausėda aptarė strategiją „Vilnijos kraštas 2040“.

Barbora Gaudutė

Įkvėpė Čekijos pavyzdys

„Šių metų pradžioje Prezidentūra pakvietė tautines mažumas kartu aptarti rūpimus klausimus, ieškoti jų sprendimo galimybių. Kadangi mes jau buvome pasirengę strategiją, parašėme, kad ją norėtume pristatyti Prezidentui. Jų pageidavimu nusiuntėme ir patį dokumentą. Iš pradžių planavome susitikimą rengti prieš Seimo rinkimus, bet labai gerai, kad jis įvyko rinkimams pasibaigus, niekas negalės mums priekaištauti, kad tai rinkimų agitacija“, – sako Lenkų diskusijų klubo, koordinavusio strategijos rengimą, pirmininkas Anton Radčenko.

Pirmininko teigimu, rengti strategiją įkvėpė Čekijos lenkų pavyzdys. Jie strategiją parengė prieš ketverius metus. „Mes tuo pavyzdžiu ir vadovavomės, – pažymi pirmininkas. – Juk tiek politikų pasisakymuose, tiek žiniasklaidoje neretai kalbama apie tautinių mažumų problemas, bet kokia yra tikra padėtis, niekas neanalizavo. Dažniausiai buvo operuojama bendromis frazėmis. Paimami maži elementai ir jais vadovaujantis apie tautines mažumas kuriamas kažkoks įvaizdis. Kurdami strategiją stengėmės aprėpti visas sritis – nuo ekonomikos iki kultūros, kad neliktų jokių stereotipų ir mitų. Jei keliamė

Lenkų diskusijų klubas Kovo 11-osios eitynėse. 2016 m.

problema, ji turi būti pagrįsta. Pateikdami situacijos analizę, mes siūlome ir problemų sprendimą.“

Anton Radčenko pažymi, kad strategiją rengė lenkų kilmės mokslininkai, visuomenės veikėjai, verslo, švietimo, kultūros ir kitų sričių atstovai.

Didžiausia problema – švietimas

„Siekiant išsaugoti Lietuvos lenkų bendruomenę labai svarbus yra švietimas ir mokyklos lenkų kalba, – pabrėžia pašnekovas. – 2018–2019 mokslo metais pirmąsias klases su lenkų dėstomąja kalba pradėjo lankyti 938 mokiniai, tai sudaro 3,23 proc. visų pirmokų Lietuvoje. Pirmose–dvyliktose lenkų mokyklų klasėse mokėsi 11 114 mokinių, o tai sudaro 3,43 proc. visų mokinių šalyje. Lietuvos lenkų mokyklos turi gerą materialinę ir techninę bazę. Lietuvos valstybė mokinių ugdymui tautinių mažumų mokyklose skiria maždaug 20 proc. daugiau lėšų, nei švietimui mokyklose su lietuvių dėstomąja kalba. Palyginti su kitomis Lietuvos mokyklomis Vilnijos krašte, išskyrus Vilnių, daug didesnes subsidijas lenkų mokyklų ūkinės veiklos išlaidoms

padengti skiria savivaldybės. Pavyzdžiui, 2018 m. savivaldybių subsidija lenkiškų mokyklų ūkinės veiklos išlaidoms padengti vidutiniškai sudarė 1 076 eurus vienam mokiniui, rusiškų mokyklų – 586, lietuviškų mokyklų – 705.“

Tačiau, kaip pažymi pašnekovas, didelį rūpestį kelia pedagogų, ypač dėstančių lenkų ir lietuvių kalbas, kvalifikacija. Labai dažnai tėvai pabrėžia, kad dėl pedagogų prasto šių kalbų mokėjimo, lenkų švietimo įstaigos tampa lenkų jaunimo rusinimo centrais.

„Pats aktualiausias klausimas yra valstybinės kalbos brandos egzaminas. Jo rezultatai turi labai didelę įtaką norinčiam Lietuvoje siekti karjeros jaunimui. Ir kas liūdniausia, padėtis kiekvienais metais blogėjo: 2012 m. lietuvių kalbos brandos egzaminu neišlaikė 6,2 proc. tautinių mažumų mokyklų abiturientų, 2013 m. egzaminu neišlaikė 11,4 proc., 2014 m. – 16,3 proc., 2015 m. – 16,1 proc., 2017 m. – 19,26 proc., 2020 m. – 19,2 proc. Palyginti su lietuvių moksleiviais, neišlaikiusiųjų skaičius yra labai didelis. Dabar apie tai jau kalbama viešojoje erdvėje, bandoma aiškintis priežastis. Lenkiškose mokyklose dirbantys lietuvių kalbos mokytojai teigia, kad

Nuotr. iš Prezidentūros kanceliarijos archyvo

Nuotoliniu būdu Lietuvos Respublikos Prezidentui pristatyta strategija „Vilnios kraštas 2040“ nėra šiuolaikišką mokymo metodiką atitinkančių vadovėlių, kad reikia keisti ir mokymo metodiką“, – mintimis dalijasi Anton Radčenko.

Jo manymu, prasto egzamino rezultato priežastis – nuo 2013 metų suvienodintos lietuvių kalbos mokymo programos. „Tai skubotas tuometinio ministro Gintaro Steponavičiaus priimtas sprendimas. Vaikas iš tautinių mažumų šeimos labai retai pakankamai gerai moka lietuvių kalbą. Tokia pat programa, pagal kokią valstybinės lietuvių kalbos mokosi ir lietuvaičiai, jam sukelia stresą. Todėl, mano manymu, pirmiausia reikėjo sukurti metodiką, kurį padėtų vaikui iš tautinių mažumų šeimos puikiai išmokti valstybinę lietuvių kalbą“, – svarsto Lenkų diskusijų klubo pirmininkas ir patikslina, kad valstybinės lietuvių kalbos brandos egzamino rezultatai nepagerėjo net pritaikius egzamino lengvatas.

Jau daug metų blogiausių valstybinio lietuvių kalbos egzamino rezultatus pasiekia Šalčininkų rajono abiturientai, kurie kasdieniame gyvenime beveik nesusiduria su lietuvių kalba.

Idomių dalykų atskleidžia tam tikrose vietovėse veikiančių lenkiškų ir lietuviškų gimnazijų rezultatų palyginimas. Pavyzdžiui, 2017 m. Dieveniškų,

Šalčininkų, Jašiūnų, Turgelių, Eišiškių, Baltosios Vokės lenkiškose gimnazijose penkiolika abiturientų (arba 25,42 proc. laikiusiųjų) neišlaikė valstybinio lietuvių kalbos egzamino. Atitinkamai šių vietovių lietuviškose gimnazijose nurodyto egzamino neišlaikė aštuoniolika abiturientų arba 26,47 proc. laikiusiųjų. „Manytina, kad šiose vietovėse lenkiškų ir lietuviškų mokyklų moksleivių lietuvių kalbos žinių lygis labai nesiskiria“, – mano Anton Radčenko.

Susirūpinimą kelia finansavimas

Pasak pašnekovo, Vilnios kraštas susiduria ir su didesnėmis socialinėmis problemomis. „Vilniaus krašto savivaldybėse, išskyrus Vilniaus miestą, tiesioginės užsienio investicijos yra 2–3 kartus mažesnės nei šalies vidurkis, o visai šalia sostinės esančiame Šalčininkų rajone – net kelis šimtus kartų. 2018 m. vidutiniškai vienam Lietuvos gyventojui teko 5,5 tūkst. eurų tiesioginių užsienio investicijų, o Šalčininkų rajone – tik 56 eurai, nors palyginti su 2017 m., jos beveik padvigubėjo“, – teigia Lenkų klubo pirmininkas.

Labai svarbus vaidmuo tenka žiniasklaidai. „Tačiau daugiau kaip 90 proc. lenkiškos žiniasklaidos biudžeto

sudaro iš Lenkijos gaunama parama. Iš Lietuvos biudžeto gaunama tik apie 5–6 proc. žiniasklaidai išlaikyti reikalingų lėšų. Tokia disproporcija turi neigiamos įtakos tautinių mažumų žmonių požiūriui į valstybę, kurioje jie gyvena. Nesvarbu, kad paramą teikia Lietuvai draugiška valstybė, bet tokios disproporcijos neturėtų būti. Teisinga būtų, jei Lietuvos indėlis į lenkiškos žiniasklaidos biudžetą sudarytų 60–70 procentų, – mintimis dalijasi Anton Radčenko. – Tas pats ir su Vilnios krašto kultūra. Suprantama, iškart pakeisti finansavimą Lietuvos biudžetui būtų per sunki našta, bet siekti balanso reikia. Finansavimo santykio subalansavimui pritarė ir Prezidentas Gitanas Nausėda”.

Tautinės mažumos – šalies turtas

„Tautinės mažumos nėra mūsų problema. Tai mūsų turtas, kuri turime branginti ir saugoti“, – per nuotolinį susitikimą kalbėjo Prezidentas Gitanas Nausėda.

Šalies vadovas padėkojo strategijos „Vilniaus kraštas 2040“ rengėjams už iniciatyvą nubrėžti Lietuvos lenkų tautinės bendruomenės viziją, apimančią svarbiausias sritis: švietimą, kultūrą, ekonomiką ir pilietinę visuomenę.

„Svarbiausia, kad šis dokumentas yra atviras ir skatina dialogą. Siūlau tęsti diskusijas ir lenkų bendruomenės viduje, ir su Lietuvos valstybės institucijomis dėl šios strategijos tobulinimo ir įgyvendinimo“, – kalbėjo Prezidentas ir pabrėžė, kad daugelis svarbiausių pasiūlymų – dėl inovatyvaus švietimo, kultūros, skaitmeninės ekonomikos, pilietinės visuomenės stiprinimo ir Vilniaus krašto ekonominės plėtros – sutampa su anksčiau visuomenei pristatyta Gerovės Lietuvos vizija.

Klubo tikslas – pilietinis dialogas ir tapatybės puoselėjimas

Lenkų diskusijų klubas (lenk. *Polski Klub Dyskusyjny*) savo veikloje remiasi tapatybės puoselėjimo ir pilietinio dialogo idėja. Nuosekliai pabrėžiame visuomenės, besiremiančios atvirumu, tarpusavio pasitikėjimu ir politine, ekonomine, socialine bei kultūrine tarpusavio integracija, nenutrūkstamo kūrimo svarbą. Įtrauki tautinių mažumų politika – tai modernios valstybės sėkmingos vidaus politikos pamatas. Valstybės, kuriančios palankią terpę įvairioms pilietinėms iniciatyvoms, skatinančios socialinį aktyvumą, pasitikėjimą savo jėgomis, tarpetninių ir socialinį solidarumą, pasididžiavimą savo tapatybe bei kilme.

Evelina Mokšėcka

Per šešerius veiklos metus organizavome arti šimto diskusijų, kaskart ieškodami aktualių temų, bei kitų renginių, skirtų Lietuvos ir Lenkijos valstybingumo dienų minėjimui ar asmenų, kurie savo profesionalia bei visuomenine veikla prisideda prie geresnių abiejų tautų ir valstybių santykių, įvertinimui.

Klubo renginiuose iki šiol dalyvavo JE Prezidentas Gitanas Nausėda, ką tik Ministrė Pirmininke paskirta Ingrida Šimonytė, buvęs Lenkijos senato pirmininkas Bogdan Borusewicz, europarlamentaras Andrius Kubilius, tuometinis užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius, ministrai, o tuo metu dar kandidatai į ministrus Evelina Dobrovolska, Monika Navickienė ir Dainius Kreivys, buvęs energetikos ministras Jaroslav Neverovič, kiti aktyvūs didžiausių politinių partijų nariai, Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo akto signatarai Zbignevas Balcevičius, Česlav Okinčic, Romualdas Rudzys ir Rimvydas Valatka, poetas Tomas Venclova, istorikai prof. Alfredas Bumblauskas, prof. Alvydas Nikžentaitis, Lietuvos socialinių tyrimų centro direktorius prof. Boguslavas Gruževskis, žurnalistas ir istorikas Virginijus Savukynas, Nacionalinės ekspedicijos dalyvė dr. Barbara Stankevič, Lietuvių katalikų mokslo akademijos Centro

valdybos vicepirmininkas prof. Paulius Subačius, ir daugelis kitų kultūros bei visuomenės veikėjų.

Už bendruomeniškumu grįstos visuomenės kūrimą, tarpusavio supratimo, pasitikėjimo ir bendrystės skatinimą Lenkų diskusijų klubas įvertintas Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, Nacionalinio lygybės ir įvairovės forumo bei Norvegijos Karalystės ambasados „Nacionalinio lygybės ir įvairovės“ apdovanojimu, taip pat Gailių klanų premija už laisvą ir garbingą diskusiją.

Šiomet Lenkų diskusijų klubo pirmininko pareigas užėmė žurnalistas ir visuomenininkas, vienas klubo įkūrėjų, Anton Radčenko. Kaip ir kasmet, planuose buvo diskusijų ciklas lenkų bendruomenei svarbiais klausimais, ne vienerius metus puoselėjama tradicija neformaliai švęsti Lietuvos ir Lenkijos valstybingumo dienas. Tačiau besibaigiančius metus paženklinio nenumatytas iššūkis – COVID pandemija, – negailestingai sujaukusi daugelio planus ir veiklas. Atsižvelgdami į blogėjančią epidemiologinę situaciją ir Sveikatos apsaugos ministerijos rekomendacijas, turėjome atsisakyti numatytų diskusijų bei Gegužės 3-iosios ir Lapkričio 11-osios minėjimų.

Nepaisant to, Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 30-mečio minėjimo išvakarėse surengėme diskusiją „Wolność = Laisvė?“, apie

tai, kokią vietą Lietuvos valstybingumo atkūrimo istorijoje turėjo Lietuvos lenkų bendruomenė. Be to, siekdami padidinti tautinių mažumų atstovų matomumą pilietiniame visuomenės gyvenime, inicijavome Lietuvos lenkų dalyvavimą Kovo 11-osios eisenoje, taip pat akcijose, palaikančiose Baltarusijos žmones. Pasibaigus karantinui, surengėme diskusiją su tuometiniu Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro direktoriumi prof. Sauliumi Čaplinsku ir saugumo bei propagandos ekspertu iš Vilniaus Universiteto Viktoru Denisenko. Artėjant Lietuvos Respublikos Seimo rinkimams Lenkų diskusijų klubui pavyko surengti debatus su visų didžiausių partijų, taip pat atskirą diskusiją su lenkų tautybės kandidatais.

Intensyviausi darbai vyko ruošiant visapusišką lenkų kalbos ir lenkų bendruomenės Lietuvoje išsaugojimo bei vystymo strategiją „Vilniaus kraštas 2040“. 2020 m. lapkričio 4 d. ji buvo pristatyta Lietuvos Respublikos Prezidentui Gitanui Nausėdai. Planuojama, kad dar vyks keli susitikimai su prezidento patarėjais dėl strategijos įgyvendinimo.

Metų pabaigoje prasidėjo strategijos pristatymas Lietuvos parlamentinėms partijoms. Jis bus tęsiamas 2021 m. pradžioje. Lapkričio 13 d. Lenkų diskusijų klubo vadovas Anton Radčenko kartu su kitais klubo nariais nuotoliniu būdu bendravo su Lenkijos ambasadore Lietuvoje Uršula Doroševska ir Lenkijos diplomatinės atstovybės Vilniuje atstovais. Klubo atstovai pristatė strategiją „Vilniaus kraštas 2040“, aptarė tautinių mažumų švietimo, kultūros ir žiniasklaidos raidos klausimus, padėkojo ambasadorei už paramą, kurią suteikia Lenkijos valstybė.

Romų integracijos pasiekimai ir iššūkiai

Romų visuomenės centras vasarą persikėlė į naujas patalpas. Spalio 8 d. vykusiame įsikūrimo naujose patalpose renginyje dalyvavo Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Vilniaus miesto savivaldybės, JAV ambasados Lietuvoje, Kultūros ministerijos, Seimo atstovai.

Barbora Gaudutė

Romų keliai veda į centrą

„Romų visuomenės centras veikia nuo 2001 metų. Iki šių metų pavasario dirbome taborė. Šalia mūsų gyveno apie 500 žmonių bendruomenė. Pusė jų – vaikai. Turėjome atskirą namuką, kuriame mūsų veiklai užteko erdvės, bet sunaikinus taborą likome pakrašty ir sunkiai pasiekiami. Neišspręsta liko ir taboro gyventojų apgyvendinimo problema. Taborą išvertė greičiau, nei žmonėms suteikė gyvenamąjį plotą. Tad dabar taboro žmonės gyvena kas kur. Taborą vertė viena institucija, gyvenamuojų plotu turėjo rūpintis kita. Jos tarpusavyje nesusiderino, abi tvirtina, kad veikė pagal įstatymą, o žmonės atsidūrė lauke, – apgailėstauja Romų visuomenės centro direktorė Svetlana Novopolskaja. – Sunaikinus taborą Romų visuomenės centras išsinuomojo puikiai sutvarkytas patalpas Ševčenkos gatvėje. Jei ne karantinas, gal ir būtume pajutę atotrūkį nuo savo bendruomenės, tačiau karantinas paspartino procesą. Visoms paslaugoms persikėlus į virtualią erdvę, didelei daliai bendruomenės narių kilo sunkumų, nes jie neturi prieigos prie interneto. Centre jie gali pasinaudoti visomis nuotolinėmis paslaugomis Kita centro veikla – darbas su vaikais. Persikėlę į naujas patalpas apjungėme jėgas su Vaikų dienos centru „Padėk pritapti“. Jame dirba daugiau jaunimo, tad jie siūlo vaikams vienas veiklas, mes iš

savo patirties siūlome kitas. Taigi bendradarbiaudami sukuriame visai įdomų darinį. Centre rengiamos ir meno terapijos pamokos, vyksta darbščiujų rankų, žaislų gaminto, šokių ir kiti užsiėmimai. Prasidėjus karantinui ir mokyklose atsiradus nuotoliniam ugdymui, dalis vaikų ateina į mūsų centrą, nes kitos galimybės dalyvauti pamokose jie neturi. Pas mus dirbantys specialistai padeda vaikams paruošti pamokas.“
 Dalį lėšų veiklai centras gauna iš valstybės biudžeto, dalį pritraukia per projektus. „Jei ne karantinas, ribojantis žmonių skaičių susibūrimuose, mūsų visa erdvė būtų užpildyta“, – teigia pašnekovė.

Pagalba integruojantis į darbo rinką

Vienas didžiausių ir svarbiausių Romų visuomenės centro projektų – „Dirbkime kartu su romais – naujos darbo galimybės ir iššūkiai“. Projekto tikslas – teikti romams integracijos į darbo rinką paslaugas. „Šią veiklą vykdome jau ketvirtus metus, – sako Svetlana Novopolskaja.

„Gal Lietuvoje požiūris į romus pasikeis, kai čia pradės gyventi įvairesnių tautybių žmonės.“

Nuotr. iš Romų visuomenės centro archyvo

2018 m. projekto dalyvis Romas Beresnevičius tapo nominacijos „Žingsniai“ laureatu

– Projektas pratęstas, nes jis svarbus mažinant romų socialinę atskirtį. Pasinaudodami jam įgyvendinti skirtomis lėšomis romų bendruomenės nariams perkame profesinio rengimo ir kompetencijos kursus. Tik kol kas negalime pasidžiaugti rezultatais. Daugelio kursų rengėjai reikalauja, kad jų klausytojai turėtų vidurinį išsilavinimą. Deja, dauguma romų bendruomenės narių jo neturi. Ieškodami išeities, tariamės su mokymo įstaigomis dėl neformalių programų, kurias pasiūlome bendruomenės nariams, neturintiems vidurinio išsilavinimo, sudarymo. Tačiau ir taip ne visada pasiekiam norimą rezultatą. Konkretus pavyzdys, Panevėžyje vidurinio išsilavinimo neturinčios mūsų merginos baigė neformalius kursus, bet nė vienas to miesto grožio sa-

Seminaras darbdaviams „Etninė ir religinė įvairovė: įtraukties strategijos įmonėse“

lonas jų nepriėmė dirbti, teigdamas, kad neformalus išsilavinimas jiems netinka. Žinoma, turime ir sėkmingų pavyzdžių. Kelis projekto dalyvius apmokėme tarptautinėje barmenų mokykloje. Ne visi baigusieji dirba, bet tie, kurie įsidarbino, sėkmingai dirba jau ketvirtus metus. Darbdaviai jais patenkinti ir juos vertina. Tai puikus sėkmės pavyzdys. Vienintelio Lietuvoje romų virtuvės restorano įkūrėjas Ištvanas Kvik su partneriu baigė virėjų kursus, o praktiką atliko „Stiklių“ restorane. Projektas labai lankstus ir galima taikyti įvairius metodus, tarp jų ir galimybę už papildomą mokesťi pratęsti praktiką kitoje pasirinktoje vietoje.“

Romų visuomenės centro direktorė pasidžiaugė, kad penki bendruomenės nariai šiais metais pagrindinio išsilavinimo siekia Vilniaus Gabrielės Petkevičaitės-Bitės suaugusiųjų mokymo centre. Dvi merginos mokosi Vilniaus „Varpo“ suaugusiųjų gimnazijoje.

Romų vertinimas stabiliai žemas

Tačiau, kaip pažymi pašnekovė, Lietuvos gyventojų požiūris į romus stabilus – tarp visų tautinių mažumų romai vertinami prasčiausiai. Svetlanos Novopolskajos žodžius patvirtina ir 2019 m. kovo 25 – balandžio 10 dienomis vykusio visuomenės nuostatų apklausa, kurią atliko Lietuvos – Didžiosios Britanijos rinkos ir viešosios nuomonės tyrimų kompanija „Baltijos tyrimai“. Tyrimo metu buvo apklausti 1029 Lietuvos gyventojai iš 118 Lietuvos vietovių. Tyrimo duomenys rodo, kad romai išlieka Lietuvos gyventojų nepalankiausiai vertinama etnine grupe. Su romais kaimynystėje nenorėtų gyventi 63 proc., dirbti vienoje darbovietėje – 39 proc., išnuomoti būsto – 65 proc. respondentų.

„Be abejo, prie tokios nuomonės prisideda ir pačių romų nenoras integruotis, nes tai pakankamai uždara bendruomenė. Jos uždarumas susiformavo per šimtmečius ir labai sunku

pakeisti jos narių požiūrį. Romai turėtų aktyviau siekti integruotis į visuomenę, – svarsto Svetlana Novopolskaja. – Tačiau ir iš Lietuvos pusės nėra gerai. Ne tik vilniečiams, bet ir visai Lietuvai taboras buvo pristatomas kaip narkotikų prekybos vieta. Suformuota tiesiog klišė, kad net sunku įsivaizduoti, kaip tokią šalies gyventojų nuomonę būtų galima pakeisti. Visuomenėje ir taip trūksta tolerancijos, žmonės labai greitai nusiteikia prieš kitus, o kai prie to prisideda žiniasklaida, neigiamas požiūris dar greičiau suformuojamas. Kad ir Kėdainių byla. Nors

Visuomenės informavimo įstatymas draudžia skelbti tautinę nesantaiką skleidžiančią informaciją, tačiau aprašant šią bylą dažnai buvo pabrėžiama, kad nusikaltimą padarė romų tautybės žmonės. Mano žiniomis, po šių publikacijų romai bijojo savo vaikus net į mokyklą leisti. Kalbėjomės su žurnalistų etikos inspektoriumi, bet nepaisant šio pokalbio, po kelerius metus trukusio bylos nagrinėjimo ir teismui priėmus sprendimą, paskelbtame straipsnyje kas kelintame sakinyje pažymima, kad čigonai padarė tą, čigonai padarė aną. Susidaro išpūdis, kad rašant apie romus Visuomenės informavimo įstatymas negalioja.“

Romai pristatė savo kultūrą

Geriau pažinti vieniems kitus padeda kultūra. Tad Vilniuje vykstant „Tautų mugei“ rugsėjo 20 dieną surengtas ir romų kultūros festivalis – „GYPSY FEST 2020“. „Paprastai šis festivalis rengiamas balandžio 8 dieną, minint Tarptautinę romų dieną,

bet šiemet dėl karantino renginį teko atidėti. Buvo nuspręsta romų kultūrą pristatyti rudenį „Tautų mugėje“, – pasakoja Svetlana Novopolskaja.

Vienas iš festivalio iniciatorių yra Lietuvos romų bendruomenės pirmininkas Ištvanas Kvik. Renginio svečiai buvo kviečiami mėgautis muzika „Be etikečių!“ Toks buvo šių metų festivalio šūkis. Šiuo renginiu siekta parodyti, kad romų bendruomenė yra atvira, pasiryžusi bendrai integracijai, bendroms veikloms su visa Lietuvos bendruomene ir gali dalyvauti socialiniame gyvenime.

Prieš festivalį, rugsėjo 18 dieną, Seime vyko spaudos konferencija „Romai Lietuvoje. Pokyčiai 2019–2020-aisiais“, kurioje dalyvavo tuometinis Seimo žmogaus teisių komiteto pirmininkas Valerijus Simulik, Lietuvos romų bendruomenės pirmininkas Ištvanas Kvik, Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Romų visuomenės centro direktorė Svetlana Novopolskaja, buvusi Vilniaus miesto savivaldybės tarybos narė, dabar teisingumo ministrė Evelina Dobrovolska, Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky.

Svetlana Novopolskaja primena, kad balandžio 8 diena neatsitiktinai tapo Tarptautine romų diena. Būtent tą dieną 1971 metais Londone įvyko pirmasis pasaulinis romų kongresas, kuriame ir buvo nuspręsta, kad balandžio 8-oji bus Tarptautinė romų diena. Tą dieną buvo patvirtintas tarptautinis romų himnas „Gelem gelem“, romų vėliava, kurios centre – raudonas vežimo ratas, viršutinėje dalyje mėlyna dangaus, o apatinėje žalia žemės spalva. Pirmoji nevyriausybinė romų organizacija „Lietuvos čigonų bendrija“ susikūrė 1992 metais.

Socialiai jautrioms grupėms įgalinti skiriama daugiau kaip 1 mln. eurų

2020 metų birželį sėkmingai startavo tarptautinis projektas „Nauji senų problemų sprendimai – inovatyvių metodų mainai romų integracijos srityje“, kuriam įgyvendinti buvo patvirtinta Europos ekonominės erdvės (EEE) ir Norvegijos Regioninio bendradarbiavimo fondų parama. Šio projekto prioritetiniai sektoriai yra aktyvus romų įtraukimas į socialinį bei kultūrinį Europos šalių gyvenimą, jaunimo užimtumo skatinimas, skurdo bei socialinės atskirties mažinimas.

Įgyvendinamo tarptautinio projekto iniciatorius yra romų visuomeninė organizacija Nevo Parudimos Association (Rumunija), o iš viso projekte dalyvauja 11 partnerių. Tai – Europos romų organizacijas jungiantis tinklas ERGO (European Roma Grassroots Organisations), romų NVO iš Rumunijos, Vengrijos, Bulgarijos, Albanijos, Slovakijos, Bosnijos ir Hercegovinos, Šiaurės Makedonijos, Turkijos ir Čekijos. Lie-

tuvai partnerystėje atstovauja Romų visuomenės centras.

Viešojo įstaiga Romų visuomenės centras dirba ties įvairiais romų socialinio įtraukimo bei romafobijos apraiškų eliminavimo aspektais. Šiuo metu Romų visuomenės centras yra Lietuvos žmogaus teisių koalicijos ir Nacionalinio skurdo mažinimo organizacijų tinklo narys. Ypatin-gas dėmesys organizacijos veikloje skiriamas edukacijai ir įdarbinimui.

Siekdamas tobulinti savo darbuotojų ir savanorių žinias bei kompetencijas, Romų visuomenės centras imasi ir šio projekto programos Learning Academies („Mokymosi akademijos“).

Projekto tikslas – prisidėti prie romų pilietinės visuomenės įgalinimo 11 partnerių šalių įgyvendinant projektus, kuriais skatinama romų įtrauktis į visavertį socialinį gyvenimą. Tuo pačiu siekiama sukurti palankesnes sąlygas „iš apačios į viršų“ strategija pagrįstų socialinių iniciatyvų įgyvendinimui, realiais faktais bei pavyzdžiais paneigiant nusistovėjusią stereotipinę skeptikų nuomonę, esą „šioje srityje nieko pakeisti neįmanoma“.

TMD inf.

Patvirtinta Tautinių mažumų komisija

Gruodžio 8 d. laikinai einantis švietimo, mokslo ir sporto ministro pareigas Algirdas Monkevičius patvirtino Tautinių mažumų komisiją. Į komisiją konkurso būdu išrinkti mokytojai, dirbantys mokyklose tautinės mažumos kalba, mokyklų vadovai, mokslininkai, savivaldybių švietimo padalinių, nevyriausybinių organizacijų, asociacijų,

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, Tautinių mažumų bendrijų tarybos atstovai.

Kaip informuoja Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, konkursui buvo pateiktos 36 paraiškos, komisija išrinko 23 narius. Kandidatus galėjo siūlyti organizacijos. Galėjo siūlytis ir patys pretendentai į komisijos narius. Kandidatai

turėjo būti tautinių mažumų formalus ar neformalus švietimo bendruomenės nariai, mokslininkai, taip pat darbuotojai, turintys ne mažesnę kaip dvejų metų patirtį tautinių mažumų švietimo srityje, tautinių mažumų jaunimo organizacijų, savivaldybių atstovai. Komisijos nariai savo pareigas atliks visuomeniniais pagrindais.

TMD inf.

Rugsėjo 23 d. pagerbtos Lietuvos žydų genocido aukos

1943 m. rugsėjo 23 d. buvo sunaikintas Vilniaus getas. Iš beveik 40 tūkstančių jo kalinių žydų nacių okupacijos pabaigos sulaukė tik 2–3 tūkst. žmonių. 1994 metų rugsėjo 23-ioji paskelbta Lietuvos žydų genocido aukų atminimo diena, skirta pagerbti Vilniaus geto likvidavimo 1943 metais aukas.

Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje žydai pradėjo kurtis beveik prieš 700 metų. Per šį laikotarpį susiformavo savita litvakų tapatybė, šios tautinės bendrijos nariai praturtino valstybės kultūrą ir prisidėjo prie jos suklestėjimo.

Kartu su lietuviais ir kitomis tautinėmis bendruomenėmis, žydai kūrė ir Pirmąją Lietuvos Respubliką. Jie dalyvavo Lietuvos Nepriklausomybės kovose, dėl tėvynės laisvės apie šimtas jų paaukojo savo gyvybes, o sužeistųjų skaičiai buvo dar didesni. Atkūrus valstybės Nepriklausomybę, litvakai savo pasiekimais garsino Lietuvą pasaulyje, svariai prisidėjo prie nacionalinio šalies saugumo užtikrinimo, mokslinės, kultūrinės ir ekonominės jos pažangos. Tarp jų – Vyčio kryžiumi apdovanotą Liba Mednikienė, teikusi pagalbą Lietuvos kariuomenei ir partizanams, dviratininkas Isakas Anolikas, tarpukariu atstovavęs Lietuvai ne vienose Olimpinėse žaidynėse ir čempionatuose, ir įžymus pianistas Leiba Hofmekleris, kuris 1921–1935 m.

buvo Valstybės teatro koncertmeisteriu, vėliau – dirigentu.

Tarpukariu Lietuvos žydų kultūra buvo toleruojama, jie turėjo lygias teises su kitomis tautinėmis bendruomenėmis. Tokia, gana palanki litvakų padėtis keitėsi Lietuvai praradus nepriklausomybę. 1940–1941 m. Sovietų Sąjungos okupacijos metu dalis žydų visuomenininkų patyrė represijas, jų kultūrinės organizacijos, hebrajiškos mokyklos buvo uždaromos, spauda uždrausta, dalis turto privatizuota.

Didžioji litvakų tragedija prasidėjo su nacistinės Vokietijos invazija į Lietuvą. Jau pirmosiomis dienomis po įsiveržimo okupantai ėmė masiškai žudyti žydus. Ypač daug jų gyvybių atimta buvo Paneriuose, Vidzgirio miške ir Kauno fortuose, tačiau žudynės buvo vykdomos ir daugybėje kitų vietovių.

1941 m. liepą prasidėjo ir getų steigimas. Didžiausi iš jų buvo įkurti

žydų bendruomenė kartu su Vilniaus komitetu Izraelyje 1991 m. birželio mėnesį atidengė Paneriuose nužudytiems žydams paminklą su užrašais jidiš, hebrajų ir lietuvių kalbomis

Kaune, Šiauliuose ir Vilniuje. Pastarajame mieste buvo net du getai: Didysis (getas Nr. 1) ir Mažasis (getas Nr. 2), kuriuose bendrai gyveno apie 40 tūkstančių žydų. Įprastai, naciai getuose palikdavo dirbti pajėgius, naudingų darbo įgūdžių turinčius žydus, o likusius siekė sunaikinti – juos gabendavo į Lukiškių kalėjimą, o iš ten į Panerius, kur vykdavo jų egzekucijos. Būtent toks buvo Mažojo Vilniaus geto gyventojų likimas – jie buvo sušaudyti Paneriuose, o 1941 m. spalio 30 d. šis getas buvo likviduotas.

Didysis Vilniaus getas gyvavo kiek ilgiau, laipsniškas jo naikinimas pradėtas 1943 m. rugpjūtį. Tų pačių metų rugsėjo 23–25 d. getas buvo galutinai likviduotas: per kelias dienas dirbti pajėgūs vyrai ir moterys buvo išvežti į koncentracijos stovyklas Estijoje ir Latvijoje, o kiti – išgabenti į Lenkijos mirties stovyklas. Naciai paliko kelis tūkstančius žydų dirbti „Kailio“ fabrike ir kitose vietinėse dirbtuvėse, tačiau 1944 m. liepą didžioji jų dalis, taip pat, buvo nužudyti. Vilniaus geto likvidavimo diena – rugsėjo 23-ioji, 1990 m. buvo paskelbta Lietuvos žydų genocido diena ir įtraukta į atmintinų dienų sąrašą.

Parengta remiantis Lietuvos ypatingojo archyvo ir Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro literatūra

Genocido dienos paminėjimas Panerių memoriale

Lietuvoje antrą kartą paminėta Romų genocido diena

Rugpjūčio 2 d. Paneriuose pagerbtos romų genocido aukos. Šios dienos ištakos – 2015 m. balandžio 4 d. Europos Parlamento priimta rezoliucija „Dėl priešiško Europoje ir romų genocido Antrojo pasaulinio karo metais minėjimo“, kuria pripažintas istorinis romų genocidas Antrojo pasaulinio karo metu. Rugpjūčio 2-oji paskelbta Romų holokausto aukų atminimo diena. Šią dieną į Atmintinų dienų sąrašą Seimas įtraukė 2019 m.

Praėjo 76 metai nuo to, ko turbūt nė vienas iš romų nenorėtų prisiminti, bet kas trečia romų šeima turi ką papasakoti apie Aušvico stovyklą ir juose darytus nusikaltimus

mai buvo žudomi prie Švenčionių, Šalčininkų rajone, Kauno IX forte, Paneriuose ir kitur. Istorikų vertinimu, tuomet Lietuvoje buvo nužudyta apie 500 romų arba kas trečias Lietuvos romas.

Minint Romų genocido atminimo dieną, siekiama atkreipti Lietuvos visuomenės dėmesį į skaudžius istorijos faktus ir pagerbti nekaltas aukas.

Apie romų genocidą pasakoja ir 2020 m. sukurtas dokumentinis filmas „Juodasis paukštis. Romų genocido atmintis.“ Filmo scenarijaus autorė ir režisierė-žurnalistė Rūta Sinkevičienė. Filmą sukurtas įgyvendinant Tautinių mažumų istorijos Lietuvoje reprezentavimo 2020–2022 metų veiksmų planą. Filmo kūrimą finansavo Kultūros ministerija.

Parengta pagal TMD inf.

Kadras iš dokumentinio filmo „Juodasis paukštis. Romų genocido atmintis.“

Ši diena buvo pasirinkta neatsitiktinai – 1944 m. rugpjūčio 2 d. Lenkijoje, Aušvico-Birkenau koncentracijos stovykloje buvo sunaikintas romų lageris ir nužudyta apie 3000 jame kalintų žmonių.

Skaičiuojama, kad iš 947 500 Europoje prieš karą gyvenusių romų, 1939–1945 m. nužudyta nuo 250 000 iki 500 000 asmenų. Žymūs Holokausto tyrinėtojai Henry Friedlanderis ir Raulis Hilbergas teigia, kad romų aukų skaičius apytikriai proporcingas žydų aukų skaičiui Holokausto metu.

1942 m. romai buvo vežami į koncentracijos stovyklas Vokietijoje ir Prancūzijoje. Iš Lietuvos darbams buvo išvežta apie tūkstantis romų.

Koncentracijos stovyklose romai privalėjo nešioti rudą apverstą trikampį, kartais – raidę Z (nuo vokiško žo-

džio Zigeuner – čigonas). Didžiausia romų masinio naikavimo vieta buvo Aušvico koncentracijos stovykla. Romės moterys taip pat kalėjo Ravensbriuko moterų koncentracijos stovykloje. Stovyklose su romais buvo atliekami žiaurūs medicininiai eksperimentai, priverstinė sterilizacija.

Per Antrąjį pasaulinį karą Lietuvoje likę romai neišvengė žudynių. Daugiausiai romų buvo sušaudyta Pravieniškėse. Ro-

Genocido aukų pagerbimas Panerių memoriale

Istorijos mokymas daugiakultūrėje aplinkoje

Spalio 6 d. „Vilniaus lenkų kultūros namuose“ vyko Tautinių mažumų departamento kartu su Rytų Lietuvos mokytojų sąjunga organizuotas seminaras „Istorijos mokymas daugiakultūrėje aplinkoje“.

Seminaro dalyvius pasveikino Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė. Pranešimus skaitė lektoriai iš Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijos doc. dr. Artūras Mickevičius ir doc. dr. Linas Jašinauskas, praktinę patirtimi dalinosi mokytojų atstovas Trakų rajono Paluknio „Medeinos“ gimnazijos mokytojas metodininkas Dainius Kuchanauskas.

Seminare buvo apžvelgtos stojimo į pedagogines specialybes rezultatai, istorijos mokytojų rengimo perspektyvos. Kalbėta apie tai, kaip svarbu sudaryti sąlygas bendrojo ugdymo mokyklų mokytojams tobulinti bendrąsias ir ypač dalykines kompetencijas, būtinas

ugdymo turiniui formuoti ir įgyvendinti.

Aptarta pradinio ir pagrindinio ugdymo istorijos programų atnaujinimo būtinybė. Istorija socialinio ugdymo bloke, kurį sudaro geografija, pilietinis ugdymas, ekonomika ir dorinis ugdymas, turi atliepti tiek humanitarinio, tiek socialinio ugdymo tikslus. Demokratinių vertybių ugdymas mokykloje turėtų būti grindžiamas veiklomis, kurios skatintų iš šeimos aplinkos pereiti veikti į demokratinę visuomenę. Klasėje organizuojamos veikos turėtų skatinti ir padėti mokiniams įsitraukti į vietos bendruomenės gyvenimą.

Aptarti socialinio ugdymo tikslai ir uždaviniai mokyklose – mokyti nau-

dotis įvairiais šaltiniais, jais remiantis išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę apie žmonių gyvenimą praeityje, dabartyje ir ateityje, pastebėti bendruomeniškumo, demokratinių principų raišką, suprasti piliečio teises ir pareigas, suprasti save ir kitus žmones bendruomenėje, bendrauti, bendradarbiauti, būti tolerantiškam, konstruktyviai spręsti išskylančias problemas.

Vėliau mokytojai dalijosi patirtimi ir lūkesčiais įgyvendinant praktinį istorijos programos mokymą, nes, kaip pažymėjo doc. dr. Artūras Mickevičius, mokytojas yra tarpinė ir svarbiausia dalis tarp mokymosi dalyko ir mokinio, todėl mokant istorijos ir pilietiškumo labai svarbu atrasti ir puoselėti tai, kas sieja, o ne tai, kas gali skirti.

TMD inf.

Koją kiša ne tik valstybinės kalbos brandos egzaminas

Tautinių mažumų departamentas ne pirmus metus organizuoja pasitarimus su įvairių sričių profesionalais, analizuodamas tiek tautinių bendruomenių atstovams, tiek švietimo specialistams susirūpinimą keliančius tautinių mažumų mokinių valstybinės kalbos egzaminų rezultatus, vaikų ir jaunimo integraciją. Šiomet mokymosi rezultatams ir tautinių mažumų vaikų ir jaunimo integracijai aptarti Tautinių mažumų departamentas lapkričio 4 d. surengė nuotolinę konferenciją „Tautinių mažumų vaikų ir jaunimo integracijos aspektai moksleivių pasiekimų kontekste“.

Karolina Baltmiškė

Konferencijoje dalyvavo Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, buvusio Ministro Pirmininko patarėjas Artur Liudkovski, Vytauto Didžiojo universiteto rektorius, dr. Juozas Augutis. Pranešimus skaitė Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginių programų skyriaus vedėjo pavaduotoja, EBPO PISA valdybos narė doc. dr. Rita Dukynaitė, Lietuvos aukštųjų mokyklų

asociacijos bendrajam priėmimui organizuoti prezidentas prof. Pranas Žiliukas, Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijos doc. dr. Irena Masoit ir šio universiteto doc. dr. Artūras Mickevičius.

Valstybinės kalbos brandos egzaminas

Iš Nacionalinio egzaminų centro pateiktos informacijos galima daryti prielaidą, kad

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginių programų skyriaus vedėjo pavaduotoja, EBPO PISA valdybos narė doc. dr. Rita Dukynaitė

Valstybinės kalbos egzamino rezultatai

Savivaldybė	Metai	Laikiusiųjų skaičius	Išlaikė	Proc.
Šalčininkų rajonas	2020	125	99	79,2
	2019	113	73	64,6
	2018	132	94	71,21
Trakų rajonas	2020	145	112	77,24
	2019	181	153	84,53
	2018	167	135	80,84
Vilniaus rajonas	2020	336	270	80,36
	2019	333	277	83,18
	2018	342	280	81,87
Visagino savivaldybė	2020	60	45	75
	2019	69	62	89,86
	2018	64	53	82,81

Išlaikiusiųjų valstybinės kalbos brandos egzaminą šalies vidurkis – 89,13 proc.

valstybinės kalbos bandos egzamino rezultatai prastesni tose savivaldybėse, kuriose gyvena daugiau tautinių mažumų atstovų.

Rezultatai prastesni už EBPO vidurkį

Kaip pažymėjo konferencijoje dalyvavusi dr. Rita Dukynaitė, 2018 m. atliktas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas PISA, kuriame dalyvavo 79 šalys, parodė, kad Lietuva vis dar atsilieka nuo EBPO vidurkio, nors mokinių rezultatai pagerėjo, jei palyginsime su tyrimo, atlikto prieš trejus metus, rezultatais. Lietuva pagal penkiolikmečių skaitymo gebėjimus patenka į tokią pačią pasiekimų grupę, kaip Kroatija, Latvija, Rusija, Italija, Vengrija, Islandija, Baltarusija, Izraeliu. Pagal neseniai, spalio 22 d., paskelbtus mokinių globaliųjų kompetencijų gebėjimus Lietuvos mokinių rezultatai yra statistiškai reikšmingai aukštesni už bendrą šalių vidurkį ir esame toje pačioje šalių grupėje kartu su Izraeliu, Graikija ir Slovakija. „Tyrimas buvo atliekamas mokyklose, kuriose mokomoji kalba lietuvių, lenkų arba rusų, ir kuriose

mokymo procesas vykdomas keliomis kalbomis. Tyrimo dalyvavo beveik 7 tūkstančiai penkiolik metų mokinių. Iš jų 542 mokėsi mokyklose, kuriose mokomoji kalba rusų, 475 – lenkų, likusieji iš mokyklų, kuriose ugdymo procesas vyksta lietuvių kalba, – tyrimą pristatė Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos atstovė.

Atliekant tyrimą buvo aiškinamasi, kokia kalba mokiniai dažniausiai kalba namuose. Paašškėjo, kad beveik 88 proc. penkiolikmečių namuose kalba lietuviškai, 7,8 proc. rusiškai, 3,4 proc. lenkiškai ir apie vieną procentą šeimoje bendrauja kitomis kalbomis.“

Skirtingai nuo ankstesniais metais vykusių tyrimų, kai mokinių būdavo paprašoma užpildyti popierines anketas, 2018 metais vykdytas kompiuterinis tyrimas. Penkiolikmetis galėjo pasirinkti testą lietuvių, lenkų arba rusų kalba, nesvarbu, kokia mokomoji kalba yra jo mokykloje.

„Anketos pasirinkimas atskleidė kai kurių netikėtumų. Pavyzdžiui, iš pažymėjusių, kad namuose kalba lietuviškai, testą lietuvių kalba pasirinko 94,7 proc. Iš pažymėjusiųjų, kad namuose kalba rusiškai, testą rusų kalba rinkosi 95,5 proc. Iš pažymėjusių, kad namuose kalba lenkiškai, testus lenkų

kalba rinkosi 75,8 proc. penkiolikmečių“, – pažymėjo dr. Rita Dukynaitė.

Kitas tyrimo pjūvis – mokyklos mokomoji ir pasirinkta testo kalba. „Mokyklų, kuriose ugdymo procesas vyksta lietuvių kalba, lietuviškus testus rinkosi 99,8 proc., kuriose mokomoji kalba yra rusų, rusiškus testus rinkosi 97,5 proc. ir kuriose mokomoji kalba yra lenkų, lenkiškus testus rinkosi 88 proc. mokinių. Pastarųjų mokyklų 4,8 proc. mokinių rinkosi testus rusų kalba ir 7,1 proc. – lietuvių kalba“, – teigė pranešėja.

Gera žinia – PISA tyrimas rodo, kad gerėja visų mokomųjų dalykų mokymosi rezultatai, tačiau, pasak pranešėjos, neramina tai, kad visose srityse, išskyrus globaliųjų kompetencijų dalykus, Lietuvos mokiniai atsilieka nuo EBPO vidurkio. Tik globaliųjų kompetencijų srityje šalies mokiniai vidurkį lenkia 15 taškų.

Globalioji kompetencija – tai daugiamatis gebėjimas: nagrinėti vietinės, pasaulinės ir kultūrinės reikšmės klausimus, suprasti ir gerbti kitų pasaulėžiūrą, dalyvauti atviroje, tinkamoje ir veiksmingoje kultūrų sąveikoje, veikti siekiant bendros gerovės ir tvarumo.

Veiksniai, lemiantys mokymosi rezultata

Tyrimais siekta nustatyti, kokie jaunuolių skaitymo gebėjimai, matematinis, gamtamokslis, finansinis raštingumas, globaliosios kompetencijos. Taip pat nagrinėjama, kaip keičiasi rezultatai kas trejus metus. „Didžiausią pažangą padarė finansinio raštingumo srityje – palyginti su 2015 m. tyrimu, užtelėjome net 50 taškų, bet nuo vidurkio vis dar 7 taškais atsiliekame. Taip pat nagrinėta, kiek mokinių pasiekia aukščiausius lygmenis. Matome, kad bent vienos srities aukščiausią lygmenį pasiekė 11,1 proc., dviejose srityse – 4,8 proc., trijose srityse – 2 proc. Lietuvoje vis dar daug žemų pasiekimų, neatitinkančių antrojo iš šešių, t. y. vidutinio EBPO lygmens. Skaitymo gebėjimų srityje 24,3 proc. mokinių nepasiekia

vidutinio lygmens. Tačiau kai atskirai nagrinėjame mergaičių ir berniukų rezultatus, matome, kad vidutinio skaitymo lygio nepasiekia 16,6 proc. mergaičių ir 31,7 proc. berniukų. Taigi kas trečias berniukas nėra pasiekęs vidutinio skaitymo lygmens, – tyrimą apžvelgė dr. Rita Dukynaitė. – Matematinio raštingumo srityje vidutinio lygmens nepasiekia 25,7 proc. Lietuvos penkiolikmečių – 23,8 proc. mergaičių ir 27,4 proc. berniukų. Tačiau 9,5 proc. berniukų pasiekė aukščiausią lygmenį. Mergaičių aukščiausią lygį pasiekė 6,5 proc. Gamtamokslio raštingumo srityje vidutinio lygio nepasiekia 22,2 proc. penkiolikmečių – 19,6 proc. mergaičių ir 24,7 proc. berniukų.“

Atliekant tyrimą buvo analizuojama ir koks mokymosi rezultatų, ir vietovės santykis. Lietuvos skirtumas vietovės atžvilgiu yra prastesnis už EBPO vidurkį. „Nuo vidurkio atsiliekame 78 taškais. Šis rodiklis neramina dar ir todėl, kad, palyginti su 2015 metų tyrimu, jis 21 tašku padidėjo“, – kalbėjo dr. Rita Dukynaitė.

Pagal EBPO klasifikavimą kaimui priskiriama vietovė, kurioje gyvena iki 3 tūkst. gyventojų, miesteliui – nuo 3 iki 15 tūkst., miestui – nuo 15 iki 100 tūkst. ir didmiesčiui – nuo 100 tūkst. iki 1 mln.

„Tyrimas rodo, kad kaimo mokinių skaitymo gebėjimai gerokai atsilieka nuo didžiųjų miestų. Įvertinus šalies penkiolikmečių skaitymo gebėjimus nustatyta, kad kaimo mokyklų mokiniai surinko 431, miestelių – 473, didžiųjų miestų – 500, sostinės – 508 taškų. Panaši padėtis ir vertinant matematinį raštingumą. Kaimo mokiniai surinko 442, o sostinės – 513 taškų. Taigi kategoriškai teigti, kad tautinių mažumų mokiniams didžiausia problema yra valstybinė kalba, negalima, nes, visų pirma, buvo matuojamas ne valstybinės kalbos mokėjimo lygis, antra, mokiniai kitus dalykus mokosi pasirinkta kalba, kuria

dažniausiai kalba namuose ir mokykloje. Jei mokinys yra iš mokyklos, kurioje mokomoji kalba lenkų ir lenkų kalba atliko matematikos ar gamtamokslio užduotį, tai nieko bendro neturi su valstybine kalba“, – teigė EBPO PISA valdybos narė. – Taip pat visko nereikėtų suvesti tik į vietovės veiksnio svarbą. Matome, kad ir kaimo, ir sostinės penkiolikmečiai pasiekia ir labai puikių, ir labai prastų rezultatų. Nors vietovės veiksnys labai svarbus, tačiau gilesnė tyrimo rezultatų analizė atskleidžia, kad ugdymo kokybės netolygumai būdingi visų vietovių, visų mokomųjų kalbų mokyklose. Lietuvoje mes dar vis negalime pasakyti, kad gali lankyti bet kurią mokyklą, rezultatai bus panašūs, visur bus aukšta kokybė, kaip dažnai sako suomiai.“

R. Dukynaitė pabrėžė, kad, nepaisant, kokia kalba vaikas atliko testą, visiems gana didelė skaitymo gebėjimų problema. Skaitymo gebėjimų srityje lenkų kalba mokėsi mokiniai surinko 415, rusų – 465, lietuvių – 478 taškus. Matematinio raštingumo srityje lenkų – 452 ir po 482 taškus rusų ir lietuvių kalba mokėsi mokiniai. Gamtamokslio raštingumo srityje lenkų kalba atlikę užduotis surinko 432, rusų – 472, lietuvių – 484 taškus.

„Konferencijoje pateikiau ir IEA (Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos) PIRLS 2016 m. atlikto ketvirtų klasių mokinių skaitymo gebėjimų tyrimo rezultatus. Akivaizdžiai matyti, kad jau ketvirtoje klasėje mokyklose pagal mokomąją kalbą yra dideli skirtumai. Lietuvių kalba mokyklų ketvirtokai surenka 549 taškus, rusų kalba – 556, lenkų kalba – 503 taškus, – teigė pranešėja. – Tokį didelį mokymosi rezultatų atotrūkį reikia suvaldyti kuo anksčiau, dar pradinio ugdymo pakopoje, kad kuo mažiau mokymosi spragų liktų, nes jas iversti vėlesnėse pakopose gali būti labai sudėtinga.

Atliekant tyrimą buvo vertinama ir socialinės, ekonominės ir kultūrinės konteksto (SEK) įtaka vaiko moky-

muisi. Skirtumas tarp vaiko iš palankaus konteksto ir vaiko iš nepalankaus konteksto – 90 taškų. Palyginti su 2015 m., SEK skirtumas išaugo dar 11 taškų. Akivaizdu, kad nepalankus SEK kontekstas asmeniui bręsti daro žalą. Tai nėra lietuviška problema, tai tarptautinė problema, su kuria susiduria ir kitos šalys. Pavyzdžiui, Liuksemburge dar didesnis skirtumas negu Lietuvoje.“

Pasak pranešėjos, daroma prielaida, kad prastėjantiems skaitymo gebėjimams įtakos gali turėti išmaniosios technologijos. „Tačiau tai tik hipotezė, kurią reikėtų tikrinti. Galbūt neigiamai atsiliepia ir tai, kad, palyginti su kitomis šalimis, Lietuvoje kalbos pamokoms skiriama šiek tiek mažiau nei kalboms skiriamas EBPO vidurkis. Mažiau laiko tenka ir matematikos pamokoms. Gamtos mokslų pamokoms Lietuvoje skiriama gerokai daugiau laiko negu kitose šalyse, be to, dažniausiai mokomasi atskirų biologijos, fizikos, chemijos, geografijos, astronomijos dalykų, kai kuriose šalyse pagrindinio ugdymo pakopoje yra integruotas gamtos mokslų kursas. Turėkim galvoje ir tai, kad mokslo metai mūsų šalyje yra vieni iš trumpesnių, o atostogos – vienos iš ilgesnių. Vis dėlto visko suvesti tik į pamokų skaičių nereikėtų. Mokinio mokymąsi ir jo ugdymo rezultatus veikia daugybė veiksnių.

Mokymosi rezultatams neigiamos įtakos gali turėti ir tai, kad kai kurie tėvai, o ir visuomenė neretai pro pirštus žiūri į pamokų metu gatvėmis ar prekybos centruose vaikštinėjančius vaikus. Tyrimas parodė, kad pamokų praleidinėjimas prastina mokymosi rezultatus. Jei mokinys per dvi savaites iki tyrimo be pateisinamos priežasties nebuvo praleidęs nė vienos pamokos, jis surinko aukščiausius taškus: skaitymo – 495, matematinio raštingumo – 496, gamtamokslio raštingumo – 500. Jei vaikas per dvi savaites iki apklausos buvo praleidęs pamokas vieną ar du kartus, skaitymo gebėjimo taškai sumažėjo iki 457, matematikos – iki 462, gamtamokslio – iki 464 taškų. Taigi

pamokų lankomumas turi labai didelę įtaką. Kuo daugiau mokynys yra praleidęs pamokų, tuo mokymosi rezultatas žemesnis. Pamokų praleidinėjimas skaitymo rezultata mažina nuo 38 iki 76, matematinio raštingumo nuo 34 iki 54, gamtamokslio – nuo 36 iki 67 taškų. Įtakos turi ir vėlavimai į pamokas. Vėlavimas skaitymo rezultata mažina nuo 28 iki 54, matematinio raštingumo nuo 20 iki 44, gamtamokslio nuo 34 iki 52 taškų“, – veiksnius, darančius įtaką mokymosi rezultatui vardijo dr. Rita Dukynaitė.

Ji pabrėžė, kad mokymosi rezultatai didelės įtakos turi ir vaiko ugdymo pradžios laikas. Kuo anksčiau vaikas pradedamas ugdyti, tuo geresni jo mokymosi rezultatai. „Jei vaikas nelankė ikimokyklinio ugdymo įstaigos arba lankė trumpiau nei vienerius metus, jo skaitymo gebėjimo pasiekimai yra 385 taškai. Jei lankė vienerius–dvejus metus – jau 448, ketverius–penkerius – 494 taškai. Taigi ikimokyklinių įstaigų įtaka tolesniam asmens mokymuisi labai didelė. Kaip pabrėžia Nobelio premijos laureatas

James Heckman, ypač reikšmingas vaiko ugdymas iki penkerių metų, kai formuojami esminiai ugdymosi įgūdžiai, – kalbėjo pranešėja. – Svarbūs ir socialiniai-psichologiniai veiksniai. Jei puoselėjamas vaiko pasitikėjimas, motyvacija, priklausymo mokyklai jausmas, jei jis mokomas suvaldyti nesėkmės baime, jo pasiekimai auga. Tyrimas parodė, kad vaiko mokymuisi neigiamą įtaką turi patyčios. Mūsų vaikai labai jautrūs. Sumažinus patyčias, gerinant mikroklimatą rezultatas turėtų pagerėti.“

Valstybinės ir gimtosios kalbos įtaka integracijai

Rugsėjo 15–16 d. Visagine vyko tautinių mažumų departamento organizuotas Tautinių bendrijų ir neformalaus švietimo mokytojų seminaras „Informacinė erdvė daugiakultūroje visuomenėje. Valstybinės ir gimtosios kalbos poveikimo aspektai sėkmingos integracijos procese“.

Seminare dalyvavo tautinių bendrijų neformalaus ugdymo įstaigų ir sekmdieninių mokyklų mokytojai, Lietuvos radijo ir televizijos žurnalistės Olga Ugrumova ir Nina Mackevič, Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Visagino savivaldybės vadovai, Visagino kultūros centro ir tautinių bendrijų atstovai.

Seminaro dalyvius pasveikino Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Visagino savivaldybės meras Erlandas Galaguz, Lietuvos žydų bendruomenės

Visagine vykusio neformalaus švietimo mokytojų seminaro „Informacinė erdvė daugiakultūroje visuomenėje. Valstybinės ir gimtosios kalbos poveikimo aspektai sėkmingos integracijos procese“ dalyviai

pirmininkė Faina Kukliansky, buvo pristatyta paroda „Vienas amžius iš septynių. Lietuva. Lita. Lite“.

Po to vyko apskritojo stalo diskusija, kurioje kalbėta apie valstybinės ir gimtosios kalbos įtaką integracijos procesams. Seminaro dalyviai išklaušė pranešimus apie Lietuvos radijo

ir televizijos laidas tautinių mažumų kalbomis, Visagino kaip daugiakultūrio miesto transformacijas atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, valstybinės kalbos svarbos suvokimą, jaunimo įtraukimą į nevyriausybinių organizacijų veiklą per neformalų švietimą.

TMD inf.

Vaikų ir jaunimo pilietinei savimonei formuoti – muzika

Spalio 20 d. asociacijos „Uzbekų kultūros centras“ Visagino padalinys kartu su viešąja įstaiga „Meno ir švietimo pasaulis“ bei Visagino kūrybos ir meno akademija surengė tarptautinę mokslinę-metodinę konferenciją

„Vaikų ir jaunimo pilietinės savimonei formavimas muzikos pagalba“.

Konferencijos dalyvius pasveikino Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Visagino savivaldybės mero pavaduotoja

Aleksandra Grigienė. Mintimis apie vaikų ir jaunimo pilietinės savimonei formavimą per muziką dalijosi Visagino kūrybos ir meno akademijos atstovai, žurnalistai, mokytojai.

TMD inf.

Paroda: Armėnijos Ara ir Lietuvos vandenys

Rugpjūčio 11 d. Vilniuje, Tautinių bendrijų namuose, buvo pristatyta Ruslano Arutiuniano tapybos paroda. Renginyje dalyvavo Armėnijos Respublikos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Lietuvoje Tigran Mkrtychyan, tautinių bendrijų atstovai, žurnalistai, šeimos nariai, žmonės jau matę autoriaus darbų.

Tapytojas yra Lietuvos žurnalistų draugijos narys, visuomenininkas, yra paskelbęs ne vieną straipsnį. Šiais metais jo rūpesčiu išleista vertinga ir prasminga knyga „Armėnų tautos istorijos atspindžiai XIX a. pab. – XX a. pr. lietuvių spaudoje.“

Autorius yra baigęs Armėnijos Jerevano universitetą, matematikos fakultetą. Ir Lietuvoje ilgai dirbo programuotoju, bet visada jautė didelį potraukį dailei ir literatūrai. Vilniuje baigė Justino Vienožinskio dailės mokyklą.

Kaip buvo pabrėžta atidarant parodą, autorius yra surengęs septynias parodas ir kelias iš jų – Armėnijoje.

Parodos pristatymą vedė Liučija Bartkienė. Pristatydama parodą, ji priminė, jog tai trečioji autoriaus paroda šiuose namuose, o apskritai, autorius yra surengęs septynias auto-

Dailininkas Ruslanas Arutiunianas yra surengęs septynias parodas

rines parodas, keletą iš jų Armėnijoje. Pristatymo metu Justina Arutiunian-Klemanskienė atliko keletą armėnų liaudies dainų.

Ambasadorius ir kiti kalbėję pažymėjo autoriaus kūrybingumą. Taip pat buvo prisiminta dailininko žmona, armėnų literatūros ambasadorė Lietuvoje ir lygia greta artinusi lietuvių literatūrą prie Armėnijos rašytoja, vertėja, poetė šviesaus atminimo Marytė Kontrimaitė. Dailininkas kartu su dviem dukrom yra ne tik šių tradicijų paveldėtojai, bet ir tęsėjai.

Parodoje eksponuojami darbai patraukia ryškiais spalviniais motyvais. Kalnai ir vanduo – tai dvi pagrindinės šios parodos temos. Peizažai sklidinai erdvės ir šviesos Pavieksluose nematome šviečiančios saulės, bet spalvos sukurta iliuzija liudija, kad ji čia. Vyraujančias ryškias spalvas, įprasminančias Arą, jo įvairius rakurus, galėtume įvardinti pietų šalies spalvomis, o mūsų krašto upių ir upelių vandenys, – susimąstę paslaptingi, bet pilni gyvybingumo, prisigėrę žalumos.

Dailininkas Džeksonas Polokas yra sakęs, kad jis nori reikšti savo jausmus, o ne iliustruoti juos. Panašiai galima užsiminti ir apie Ruslan Arutiuniano darbus. Žiūrintys į juos mato ne tik legendomis apipintą Aros viršūnę, ramiai ir žaismingai tyvuliuojančius Lietuvos vandenis, bet jų amžinybę, pirmapradiškumą. Kaip pats autorius sako, tai objektai, motyvai, kurie turi daugybę veidų, neišsenkantys žmonijos įkvėpimo šaltiniai. Jie traukia ir užburia žmogaus dvasią. Ir žiūrovas juos skaito skirtingai. Autorius pripažįsta, kad kūrinio forma labai svarbi, bet dar svarbiau – išreiškiamas jausmas, dvasia. Ir jis priminė Pikaso žodžius, kad blogiausi yra tie dailininkai, kurie daug kalba apie savo kūrybą. Tad pritardami šiai minčiai turėtume sakyti: „Geriau kartą pamatyti pačiam, nei daug kartų girdėti apie tai, ką reikia matyti ir jausti.“

Tautų bendrijos namuose eksponuoti dailininko darbai. Daugiau jų pateikiame žurnalo pabaigoje

Chanuka – šviesos ir spurgų šventė

Gruodžio 10-osios vakarą, nusileidus saulei, prasidėjo Chanuka, dar žinoma kaip Šviesų festivalis, ir baigėsi gruodžio 18 dieną.

Chanuka švenčiama nuo II a. pr. Kr. Antrosios šventyklos atnaujinimo ir Makabėjų sukilimo prieš graikus garbei. Pasak žydų tradicijos, kai Makabiejai įžengė į seleukidų išniekintą Jeruzalės šventyklą, joje rado tik nedidelius žvakėms įžiebtai skirtus aliejaus likučius. Atrodė, kad aliejaus užteks vos vienai dienai, tačiau įvyko stebuklas ir jo užteko aštuonioms dienoms, kol buvo at-

gabenta naujo aliejaus – tiek laiko ir švenčiama Chanukos šventė.

Per Chanuką tradiciškai valgomas riebus, aliejuje keptas maistas, pavyzdžiui, latkes ir sufganiyot (spurgos su džemu viduje), simbolizuojantis aliejaus likučius oloje.

Latkės – bulviniai blynai užkariavo žydų diasporos stalus JAV ir Izraelyje. Blyneliai kepami maži, delniuko dydžio. Ir visai nebesvarbu,

kad iki XIX amžiaus vidurio bulvės nebuvo naudojamos Rytų Europos žydų virtuvėje. Nebesvarbu, kad originalios Chanukos latkės buvo gaminamos iš sūrio. Šiais laikais bulvinės latkės yra aškenazių namų ūkio simbolis – beveik kaip silkė.

Pradedant Chanuką, Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė surengė virtualią edukacinę programą, kurioje supažindino su savo kulinariniu paveldu ir populiariausių patiekalų gaminiu.

TBN inf.

Interaktyvi instaliacija „Išnykstanti siena“: Lietuva yra Europos kultūros dalis

Rugsėjo 25 d. Gėtės institutas atvėrusiems į Kultūros nakties renginius vilniečiams ir sostinės svečiams pateikė malonią staugmeną – interaktyvios instaliacijos „Išnykstanti siena“ dalybas. Naikinti sieną išsirenkant patinkančią citatą ir ją išsinešti į namus pakvietė Vokietijos ambasados laikinasis reikalų patikėtinis Peter Buschmann ir Gėtės instituto direktorius

Išnykstančios sienos pristatymas Vilniuje

Michael Müller-Verweyen. Interaktyvi instaliacija „Išnykstanti siena“ sujungė Europos aukštosios ir pop kultūros citatas ir taip pristatė europietiškos mąstysenos įvairovę. „Išnykstančioje sienoje“ buvo galima rasti Jono Meko, „The Beatles“, Imanuelio Kanto, Vydūno ir daugybės kitų Europos asmenybių citatų.

„Šis citatų rinkinys yra viso Eu-

ropos humanizmo koncentratas, kuris neišivaizduojamas be Lietuvos indėlio“, – per renginį sakė Gėtės instituto vadovas Lietuvoje Michael Müller-Verweyen. Jis pabrėžė, kad Gėtės institutas stengiasi stiprinti kultūrinius mainus tarp Europos šalių, o pristatyta instaliacija aiškiai išreiškia tai, kad Lietuva yra bendros Europos kultūros ir mąstysenos dalis.

Interaktyvią instaliaciją „Išnyks-

tanti siena“ sudarė dviejų metrų aukščio ir šešių metrų pločio rėmas su organinio stiklo tinkleliu, į kurį sutalpinta beveik 6000 medinių kaladėlių, graviruotų citatomis skirtingomis Europos kalbomis, kurių – net šešiolika. Visos citatos išgraviruotos su vertimu į lietuvių ir vokiečių kalbas. Instaliaciją pristatė Rotušės aikštėje, lankytojai buvo kviečiami išsirinkti vieną ar net kelias mėgstamiausias sentencijas

ir kaladėles parsinešti namo. Kai žmonės su savimi išsineša citatų kaladėlę, medinė siena dingsta ir lieka tik peršviečiamas organinio stiklo plotas. Sieną išnyksta.

Interaktyvi instaliacija „Išnykstanti siena“ buvo sukurta remiantis Marijos Yabloninos idėja, gimusia architekto ir inžinieriaus Wernerio Sobeko kūrybinėse dirbtuvėse, kurias inicijavo Gėtės institutas.

Lapkričio 18 d. Klaipėdos apskrities viešosios Ievos Simonaitytės bibliotekos Saulės laikrodžio kiemelyje naikinti „Išnykstančią sieną“ buvo pakviesti klaipėdiečiai.

Tokią citatų sieną savo miestų centrinėse aikštėse ar kitose viešose er-

dvėse pristatė dar devynios Europos šalys: Belgija, Vokietija, Nyderlandai, Lenkija, Ispanija, Italija, Didžioji

Britanija/Šiaurės Airija, Graikija ir Kipras.

Parengta pagal Gėtės instituto inf.

Išleista knyga „Lietuvos totoriai“

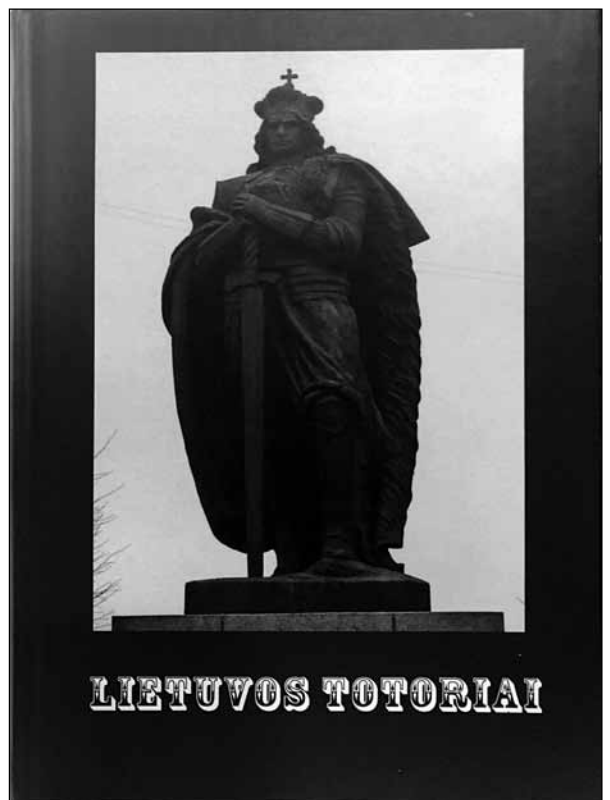
Tautinių mažumų departamentas, gavęs Vyriausybės kanceliarijos paramą pagal prioritetinę finansavimo kryptį „Projektai, skirti tautinių mažumų ir bendrijų istorijai Lietuvoje puoselėti“, bendradarbiaudamas su Kauno apskrities totorių bendruomene, spalio 12 d. išleido 256 puslapių knygą „Lietuvos totoriai“.

Minint 700 metų nuo didžiojo kunigaikščio Gedimino sąjungos su totoriais sudarymo, labai svarbu įvertinti totorių paliktą ryškų pėdsaką Lietuvos istorijoje, jų išskirtinį indėlį į karybos meną, dalyvavimą visuose karuose ir sukilimuose, kovose už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, akcentuoti Lietuvos totorių bendruomenės reikšmingą indėlį Lietuvos valstybingumo atkūrimui, istorijai ir kultūrai, pabrėžti, kad ši bendruomenė savo gyvenimą susiejo su Lietuva ir yra jos istorijos dalis – tai pagrindinės išleistos knygos, turinčios didelę išliekamąją vertę, gairės.

Išleista knyga „Lietuvos totoriai“ savo turiniu atspindi šios tautos atsiradimo Lietuvoje ištakas, unikalų istoriją ir kultūros paveldą įvairiuose Lietuvos regionuose. Knygoje aprašoma Lietuvos totorių istorija, kultūros, religijos, tradicijų ir papročių puoselėjimo raida nuo totorių įsikū-

rimo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje iki šių dienų. Leidinyje pateikiama išsami medžiaga, daugybė faktų, anksčiau nepublikuotų dokumentų, paveikslų, grafikos darbų, litografijų, piešinių, nuotraukų, atviručių, žemėlapių, atskleidžiančių išsamų ir unikalų vaizdą apie Lietuvos totorių istoriją, kultūrą, kultūros paveldą bei šias vertybes puoselėjančias Lietuvos totorių bendruomenes.

Išleistos knygos straipsniai supažindina skaitytoją su Lietuvos totorių bendruomenės veikla, jos indėliu kuriant naująją Lietuvos istoriją, dalyvaujant lemiamuose Lietuvos istorijos įvykiuose bei nepriklausomos valstybės atkūrimo procesuose. Knyga „Lietuvos totoriai“ padės Lietuvos

visuomenei geriau pažinti jau septynis amžius šalia lietuvių tautos gyvenančių totorių istoriją ir kultūrą, skatins patriotizmą, tarpkultūrinį dialogą, integracijos į Lietuvos visuomenę bei tautinės savimonės išsaugojimo procesus.

TMD inf.

Tautinių bendrijų festivalis „Kultūrų sodas“: kasmet naujos spalvos Kaune

Dainius Babilas

Kauno įvairių tautų kultūrų centras tęsia daugiametę tradiciją, kurios šiemet nesustabdė ir pandemijos iššūkiai. 2020 m. rugsėjo 5 d. Istorinės Lietuvos Respublikos Prezidentūros sodelyje jau trečią kartą surengtas kasmetinis Lietuvos tautinių bendrijų festivalis „Kultūrų sodas“.

Dideli tautinių bendrijų kultūros renginiai Kaune – ne naujiena. 2006–2012 m. Kauno muzikinio teatro sodelyje ir Laisvės alėjoje septynis kartus vyko Lietuvos tautų festivalis „Kultūrų tiltai“, kuris vėliau kartą surengtas ir Alytuje. Tautinių bendrijų ansamblių koncertai skambėjo Kauno miesto dienos ir Rudens gėrybių šventėse. Mieste dukart organizuotas Lietuvos tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų festivalis.

Nauja „Kultūrų sodo“ iniciatyva atsirado ne tik siekiant sugražinti anksčiau buvusią tradiciją organizuoti tautinių mažumų kultūros šventes po atviru dangumi, bet ir minint Lietuvos valstybingumo šimtmetį. Pirmą kartą Istorinės Lietuvos Respublikos Prezidentūros sodelyje tautinių bendrijų festivalis surengtas 2018 m. vidurvasarį. Antrą kartą surengtas 2019 m. gruodžio mėnesį jis jau tapo pirmuoju tokio pobūdžio tautinių mažumų kultūros renginiu.

Šių metų festivalis sujungė tris dalis: tautinių bendrijų koncertą scenoje, kūrybiškumo ir amatų dirbtuves šalia pastatytose palapinėse bei vaikams skirtą kūrybiškumo akciją. Scenoje beveik

Kaune jau trečią kartą surengtas Lietuvos tautinių bendrijų festivalis „Kultūrų sodas“

keturias valandas vieni atlikėjai, poetai ir šokėjai keitė kitus. Kol koncertavo rusų, baltarusių, ukrainiečių, lenkų, vokiečių, žydų, totorių, azerbaidžaniečių, romų dainininkai ir šokėjai, sodelyje su šių ir kitų tautybių atstovais buvo galima pabendrauti, išbandyti įvairias kultūrinės edukacijas, paragauti totoriško maisto, sudalyvauti kūrybinėse dirbtuvėse, kurias pristatė armėnų, romų, vokiečių bendrijos.

Festivalis yra graži proga susiburti ne tik Kauno tautinėms bendrijoms, bet ir priimti svečius, šiemet atvykusius iš Vilniaus, Šiaulių, Alytaus ir Visagino. Sodelyje buvo galima sutikti daug bendrijų ir ansamblių vadovų, kultūros projektų organizatorių, kurie besišnekučiuodami dalijosi kūrybiniais sumanymais ir ateities planais.

Jau antrus metus festivalį fotografavo garsus Kauno fotomenininkas Donatas Stankevičius, trumpą filmuką

kūrė Giedrius Meškauskas – vienas aktyviųjų tarptautinių Kauno įvairių tautų kultūrų centro projektų dalyvių.

Festivalio simboliu tapęs gelės žiedas nekeičia savo formos, tačiau kasmet išsiskleidžia naujomis spalvomis. 2018 m. buvo melsvai žalias, 2019 m. – žalsvai geltonas, šiemet – melsvai rožinis, o 2021 m. bus geltonai mėlynas. Pagal šias spalvas kasmet atnaujinama scenografija. Spalvų žaismas keičia renginio nuotaiką ir skatina kiekvieną kartą praturtinti festivalio tradiciją.

2020 m. pabaigoje Kauno įvairių tautų kultūrų centre startavo nauja iniciatyva, paremta virtualaus festivalio idėja. Planuojama kokybiškai įrašyti festivalio dalyvių pasirodymus ir paskleisti juos virtualioje erdvėje.

Festivalis organizuojamas remiant Lietuvos kultūros tarybai, Tautinių mažumų departamentui prie LRV ir Kauno miesto savivaldybei.

Pleneras „Piešiame Trakus“

Liepos 9 d. Serajos Šapšalo karaimų tautos muziejaus kieme vyko Lietuvos karaimų bendruomenės

pleneras „Piešiame Trakus“. Tai bendras Lietuvos karaimų kultūros bendrijos ir Lenkijos karaimų paveldo

fondo bei Trakų istorijos muziejaus projektas, skirtas Trakams – Lietuvos kultūros sostinei 2020. **TBN Inf.**

Latvių draugija pažymėjo kūrėjo Janio Rainio 155-ąsias gimimo metines

Liepos 25 d. Tautinių bendrijų namų Svetainėje vyko renginys, skirtas latvių literatūros klasiko Janio Rainio kūrybai. Šiuo renginiu Vilniaus latvių draugija pažymėjo kūrėjo 155-ąsias gimimo metines.

Renginio pradžioje Vilniaus latvių draugijos narė Tereza Petersonė perskaitė susirinkusiems išsamų ir turiningą pranešimą apie J. Rainio gyvenimą, kūrybą, jo politinę veiklą. Pranešimas buvo iliustruotas spalvingomis skaidrėmis.

Susirinkusiems koncertavo Rygos choro „Autrumi“ vokalinis ansamblis (vadovas Arijus Ščepas). Skambėjo kūriniai, sukurti pagal J. Rainio ir jo žmonos poetės Aspazijos kūrybą. Poeto eiles skaitė latvių aktorė Velta Anužienė, poetinį montažą pristatė Vilniaus latvių vaikų klubo (vadovė Silvija Korolkova) auklėtiniai.

Renginio metu susirinkusieji sveikino ilgametę Vilniaus latvių draugijos pirmininkę Guntą Ronę gražaus jubiliejinio gimtadienio proga.

Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė sveikia ilgametę Vilniaus latvių draugijos pirmininkę Guntą Ronę

Renginyje dalyvavo ir kalbėjo Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Latvijos Respublikos ambasados Lietuvos konsulė Ginta Saleniecė.

Šiltus sveikinimo žodžius ren-

ginio organizatoriams ir jubiliatei Guntai Rone išsakė Kauno latvių draugijos pirmininkė Anita Dabužinskienė, Tautinių bendrijų namų direktorė Alvida Gedaminskienė, kiti renginio svečiai. **TBN inf.**

Restauruotas Telšių ješibotas laukia naujakurių

Telšių ješibotas (hebrajiškai – ješiva, išminties buveinė) buvo garsi visame pasaulyje rabinų ir žemesniųjų žydų dvasininkų mokykla, įkurta 1873 metais rabino Gaono Leizerio Gordono. Telšių ješibotas XIX a. buvo pripažintas vienu didžiausių pasaulyje. Jame tobulinosi jau praktikuojantys rabinai iš Anglijos, Jungtinių Amerikos Valstijų, Urugvajaus, Pietų Afrikos, Vengrijos ir kitų šalių. Vienu metu čia studijuodavo iki 500 rabinų. Prie Telšių ješiboto buvo religinė mergaičių gimnazija ir mokytojų seminarija.

Aurelija Ričkuvienė

Buvusi rabinų mokykla, dabar – valstybės saugomas kultūros paveldo objektas, remonto laukė ilgus metus. Rugpjūčio 26 dieną darbai pabaigti ir priduoti Kultūros paveldo departamento paskirtai Tvarkybos darbų priėmimo komisijai. Pastatas restau-

ruotas pagal UAB „Atamis“ parengtą Telšių ješiboto tvarkybos darbų projektą (projekto dalies vadovas V. Grinčelaitis). Restauravimo metu pagal ikonografinę medžiagą atstatytas frontonas, atkurta stogo forma, restauruotas degtų plytų mūras ir architektūrinės detalės, atkurta salė.

Per 1908-aisiais Telšius nusiau-

Sakoma, kad ješiboto sienoje įmontuotas portretas pildo visas svajones

busį gaisrą ješibotas sudegė, tačiau kitais metais jo vietoje buvo pastatyta neogotikos stiliaus mokykla. Ji ypač populiarė buvo tarpukariu. Iškart po

Nuotr. autorė Aurelija Rūčkė

Atgimęs Telšių ješimoto pastatas

gaisro pastato projektą parengė J. Ušakovas, o rabinas Gaonas Leizeris Gordonas kartu su prašymu gauti leidimą atstatyti sudegusią ješivą pateikė Kauno gubernijos statybos skyriui. Leidimas buvo gautas su sąlyga, kad baigus darbus informuotų gubernijos valdybos statybos skyrių, atsiųstas specialistas atliktų pastato apžiūrą ir tik po to jį būtų galima eksploatuoti. Statybos darbai buvo baigti 1909 metų rugsėjo mėnesį.

Suprojektuotas pastatas buvo vieno aukšto, stačiakampis, simetriš-

kas, šildomas, galiniu fasadu atgręžtas į Iždinės gatvę, dvišlaičiu stogu. Rytų pusėje suprojektuota erdvi stačiakampė salė, kurios rytinėje sienoje paliktas platesnis vidurinis tarp-langis – numatyta vieta aron

kodešui (hebr. – Šventoji skrynia, švenčiausia žydų maldos namų vieta, kurioje saugomi Šventojo Rašto rinkiniai). Tokia maldos namų orientacija su aron kodešu, pastatytu prie rytinės sienos, atgręžtos į Jeruzalę, yra būdinga sinagogoms.

Prieš prasidedant Antrajam pasauliniam karui du ješimoto mokytojai Ilja Meiras Blochas ir Chaimas Mordechajus Kacas išvyko į JAV ieškoti finansinės paramos. Ten sužinojo apie prasidėjusį karą. Panaikinus ješibotą Telšiuose, jie 1941 metais įkūrė

naują mokyklą JAV, netoli Klivlando. Mokyklą pavadino Telšių vardu. Joje iki šiol taikoma Telšiuose sukurta mokymo sistema.

1940 metais Lietuvą okupavus Telšių ješibotas buvo likviduotas, pastatas nacionalizuotas ir pritaikytas įvairiai gamybinei veiklai, administracinei paskirčiai. 1978 metais pastatas vėl degė, po gaisro nugriautas rytinio fasado frontonas, aplipdytas silikatinėmis plytų priestatais bei iš silikatinėmis plytų užstatytas antras aukštas, uždengtas stogas, sunaikinta dalis architektūros autentikos, pakeistas vidaus išplanavimas, konstrukcijos.

Ješibotai atsirado Babilonijoje, Palestinoje, Egipte mūsų eros pradžioje, Talmudo formavimosi metu. Lietuvoje iki 1940 metų veikė Vilniaus, Kauno, Telšių, Kelmės ir Panevėžio ješibotai.

Telšiuose, Žemaitijos sostinėje, dabar restauruotas ješibotas bus pritaikytas edukacinei, kultūrinei bei visuomeninei veiklai. Darbus atliko UAB „Telšių meistras“. Kadangi planuojamas „Alkos“ muziejaus atnaujinimas, dalis j ekspozicijos bos eksponuojama atgimusiam ješiboto pastate.

Žalgirio mūšio 610-osios metinės paminėtos Šalčininkuose

Liepos 10 dieną, minint Žalgirio mūšio 610-ąsias metines, Šalčininkuose viduramžių riteriai pakėlė istorines Lietuvos ir Lenkijos vėliavas, iškilmingai sugiedoti abiejų šalių himnai, iššautos senovinių pabūklų salvės.

Kiek vėliau organizatoriai pakvietė publiką į Žalgirio mūšio rekonstrukciją. Lietuvos ir Lenkijos karius, o taip pat kryžiuočius vaidino rekonstruktorių klubo „Viduramžių pasiuntiniai“ komanda. Žvangėjo kardai, liejosi emocijos, triumfavo pergalė.

Šventės metu žiūrovus nepamirštamais muzikos garsais džiugino Krašto apsaugos savanorių pajėgų bigbendo ir

Nuotr. iš Šalčininkų rajono savivaldybės archyvo

Viduramžių riteriai pakėlė istorines Lietuvos ir Lenkijos vėliavas

senosios muzikos grupė „Ambera“. Istorijos rekonstruktorių klubo „Viduramžių pasiuntiniai“ surengė rekonstrukcinių ginklų ir ekipuotės parodą. Smalsuolių dėmesį traukė riterių turnyras, negailėtingi smūgiai ir pergalės skonis.

Galiausiai renginio dalyvių laukė staigmena – šokio ir ugnies studijos pasirodymas, sužavėjęs Šalčininkų parke susirinkusią publiką.

Pasitinkant Žalgirio mūšio 610-ąsias metines gegužės 28 dieną iš Lietuvos

į mūšio vietą Lenkijoje buvo nuvežtas 11 tonų sveriantis paminklinis akmuo su lietuvišku Vyčiu pergalei Žalgirio mūšyje atminti.

Žymiausios karinės pergalės buvo pasiektos lietuviams ir lenkams kaunantis kartu prieš bendrus priešus, o tarpusavio nesutarimai buvo naudingi aplinkiniams agresoriams. 1410 metų liepos 15 dieną Lietuvai ir Lenkijai suvienijus jėgas pavyko sumušti vieną labiausiai organizuotų priešininkų

regione ir pasiekti strateginę pergalę bei pakeisti visos Europos istoriją. Šis jėgų sutelkimas tuomet buvo tikra strateginė partnerystė, kurios tradicijas abi šalys, bendradarbiaudamos ir karinėje srityje, tęsia ir šiandien.

Gegužės 28 d. iš Lietuvos (Utenos r., Sirutėnų k.) į mūšio vietą Lenkijoje buvo nuvežtas 11 tonų sveriantis paminklinis akmuo su lietuvišku Vyčiu pergalei Žalgirio mūšyje atminti.

TBN inf.

Kęstutis Zenonas Šafranavičius atšventė šešiasdešimtmetį

Liepos 7 d. Kauno apskrities totorių bendruomenės pirmininkas Kęstutis Zenonas Šafranavičius šventė 60-ąjį gimtadienį. Jubilias yra Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Generolo Juzefo Beliako Lietuvos totorių karo istorijos klubo vadovas. Jis puoselėja Lietuvos totorių kultūrą ir paveldą, reprezentuoja Lietuvos totorių svarų indėlį į Lietuvos karybos istoriją. 2008–2016 m. organizavo parodas apie Lietuvos totorių karybą Kauno miesto muziejuje, Kauno pilyje, Kauno miesto Vinco Kudirkos bibliotekoje, Vytauto Didžiojo karo muziejuje, Kauno ir Vilniaus

Kęstutis Zenonas Šafranavičius – trečias iš kairės

karininkų ramovėse. Įkūrė Lietuvos totorių internetinį muziejų, kuriame patalpinta medžiaga apie Lietuvos to-

torių istoriją, kuriai 2021 m. sukanka 700 metų.

TMD inf.

Vilniaus Moldovos gatvės pavadinimas ir rumunų kalba

Spalio 1 d. Vilniuje, Naujosios Vilnios seniūnijoje, šalia lietuviško pavadinimo atsirado ir lentelė, kurioje rumunų kalba parašyta „Strada Moldovei“. Kaip buvo pažymėta per lentelės įrengimo ceremoniją, 1990 m. gegužės 31 d. Moldovos Respublikos Aukščiausioji Taryba pirmoji pripažino Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimą. Lentelę su gatvės pavadinimu įrengė Vilniaus miesto savivaldybė, renginį parėmė Tautinių mažumų departamentas, Vilniaus tautinių bendrijų namai, Moldovos Respublikos ambasada.

TMD inf.

Valentinas Stechas: „Vilniuje jaučiuosi gerai, jaukiai ir patogiai“

Karolina Baltmiškė

„Dalis baltarusių išpažįsta katalikų tikėjimą, dalis – pravoslavų, tad nenorėdami įžeisti nei vieno, nei kitų jausmus, Kalėdas švenčiame kai jau ir vieno, ir kitų šios šventės pasibaigusios. Tačiau kaip bus dabar, sunku spręsti. Gali atsitikti taip, kad pandemija sutrukdyt mums susitikti“, – apie Lietuvoje gyvenančius baltarusius pasakoja Vilniaus miesto baltarusių klubo „Siabryna“ pirmininkas Valentinas Stechas.

Metai, keičiantis tradicijas

Vilniaus miesto baltarusių klubas „Siabryna“ yra seniausia baltarusių visuomeninė organizacija Lietuvoje. Ji įsikūrė dar 1940 metais, įsikūrusi po 1940 m. Vilnius yra ne tik istoriškai svarbus, bet neretam baltarusiui ir jaukus miestas“, – sako klubo pirmininkas Valentinas Stechas.

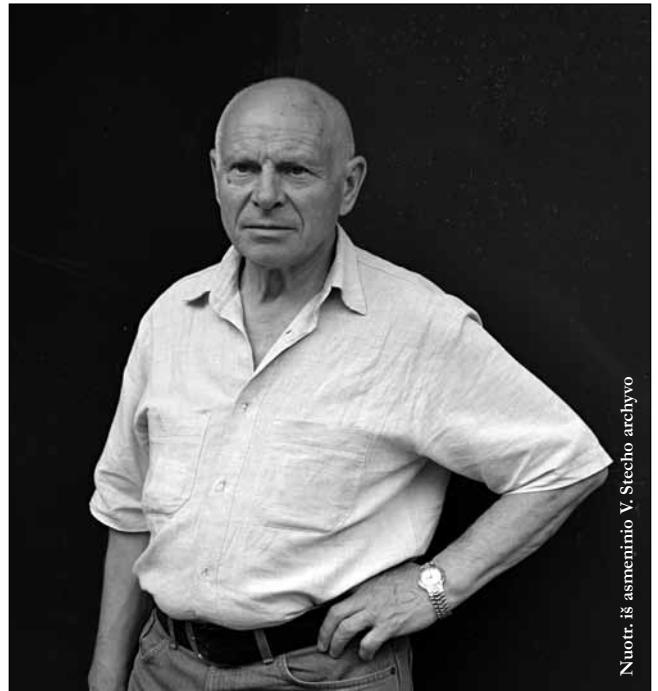
Šiuo metu, kaip teigia pašnekovas, Lietuvoje veikia apie 20 baltarusiškų organizacijų. Jų yra Visagine, Klaipėdoje, Šalčininkuose, Kaune, Vilniuje ir kituose šalies miestuose. „Kadangi Lietuvoje buvome pirmoji baltarusių organizacija, nuo mūsų viskas ir prasidėjo. Mūsų pavyzdžiu pradėjo kurtis kitos organizacijos. Atsimenu, vienu metu susimąstėme – ko mes kaip bendruomenė apskritai norime? Ar tik šokių ir dainų, ar pažvelgti ir šiek tiek plačiau? Taip nusprendėme, kad mums reikia ir vaikų darželio, ir mokyklos, ir galimybės Lietuvoje gauti aukštąjį išsilavinimą baltarusių kalba, ir bažnyčios, ir cerkvės, – pasakoja Valentinas Stechas. – Kai kuriuos užsibrėžtus tikslus pavyko pasiekti. Nuo 1997 metų turime bažnyčią Užupyje. Tai Šv. apaštalo Baltramiejaus bažnyčia. Joje pamaldos vyksta baltarusių kalba. Dėl cerkvės susitarti, deja, nepavyko. Bandėme, tačiau stačiatikiškai labai laikosi bažnytinės slavų kalbos. Nors retsykais prisiprašome, kad pamaldos vyktų ir baltarusių kalba. Turėjome vaikų dar-

želį Justiniškėse. Tik nežinau, dėl kokios priežasties ši įstaiga gyvavo labai trumpą laiką. Tačiau mūsų mokykla – Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazija, atsiradusi 1994 metais, sėkmingai veikia. Mokinių skaičius vis auga. Jau ir vietų pritrūko. Stato naują padalinį. Anksčiau Vilniaus Pedagoginiame institute turėjome Baltarusių kalbos, literatūros ir etnokultūros katedrą. Vėliau ji buvo paversta centru. Tačiau po reorganizacijos panaikinus Edukologijos universitetą, dingo ir pats centras. Vilniuje taip pat yra įsikūręs ir Europos humanitarinis universitetas, anksčiau veikęs Minske. Baltarusiai Lietuvoje turime savo radijo ir televizijos laidas, taip pat ir laikraštį, deja, pastaruoju metu jis išeina nereguliariai.“

Tačiau šie metai, pasak „Siabryna“ pirmininko daug ką apvertė aukštyn kojomis. Metų pradžioje dar spėjo kartu atšvęsti Kalėdas, savo veiklą dėl karantino buvo priversti pristabdyti..

Ryškiausia veikla – palaikymo akcijos

Pasak Valentino Stecho, daug ką Lietuvos baltarusių gyvenime pakeitė ir antroje metų pusėje prasidėję įvykiai Baltarusijoje. „Mes dėkingi

Nuotr. iš asmeninio V. Stecho archyvo

Vilniaus miesto baltarusių klubo „Siabryna“ pirmininkas Valentinas Stechas

Lietuvos žmonėms, rugpjūčio 23-ąją palaikiusiems baltarusių tautos laisvės ir demokratijos troškimą. Tai buvo didinga baltarusių palaikymo akcija. Aš pats dalyvavau ir 1989 metais vykusiame „Baltijos kelyje“. Žinoma, „Laisvės kelias“ savo apimtimi neprilygo „Baltijos keliui“, bet emocijos buvo ne mažiau pakilios ir teikiančios vilčių“, – mintimis dalijasi Valentinas Stechas ir priduria.

Apie įvykius Baltarusijoje, kaip teigia pašnekovas, jie daugiausia sužino iš žiniasklaidos. Kai ką išgirsta iš Baltarusijoje gyvenančių giminaičių ir pažįstamų. „Už laisvę baltarusiai kovoja taikiomis pilietinėmis akcijomis, bet po jų nemažai žmonių areštuojama. Lietuvos baltarusiai juos palaikome Lietuvoje rengiamomis akcijomis. Viena pastarųjų akcijų – uždegtos žvakutės lapkričio 12 dieną nuo sumušimų mirusiam Romanui Bondarenkai, – pasakoja Valentinas Stechas. – Tad šiais metais aplankyti Baltarusijoje gyvenančius giminaičius

trukdo ne tik pandemija, bet ir įvykiai, nes ši kelionė darosi ir pavojinga. Sumama nežiūrint nei kas tu, nei iš kur, nei koks tavo amžius. Nepatikai, ne taip pasižiūrėjai, iškart gali būti suimtas.“

Kalbą ir tradicijas išsaugo šeima

Tačiau, pasak pašnekovo, globalizacija neaplenkia ir Lietuvoje gyvenančių baltarusių. Dalis jaunimo nebemato prasmės dalyvauti visuomeninėse baltarusių organizacijose. Nors Vilniuje yra viena gimnazija, kurioje mokomoji kalba baltarusių, bet didelė dalis vaikų iš baltarusių šeimų lanko mokyklas, kuriose ugdymo procesas vyksta rusų kalba. „Aš pats gimiau ir augau baltarusiškoje šeimoje. Vaikystėje kitos kalbos kaip tik baltarusių, ir negirdėjau. Ir mokyklą baltarusišką baigiau. Apie 50-uosius praėjusio amžiaus metus Baltarusijoje baltarusiškų mokyklų buvo daugiau negu dabar. Sovietmečiu baltarusiškas mokyklas ėmė sparčiai keisti rusiškos. Nebeprireikė, kurie tai buvo metai, kai Nikita Chruščiovas Minske, stovėdamas ant Baltarusijos universiteto laiptų pareiškė, kad kuo greičiau pereisime prie rusų kalbos, tuo greičiau sukursime komunizmą. Tarp Baltarusijos politinio elito nebeliko

tokių, kuriems rūpėtų baltarusių kalba, kultūra. Matyt, tokiam požiūriui įtakos turėjo ir karjeros Maskvoje galimybės. Žinoma, kalbos ir kultūros išsaugojimas priklauso nuo šeimos, nors ir aplinkos įtaka neatmestina. Kad ir mano šeima. Užauginau du sūnus. Su jais kalbėjau tik baltarusiškai. Ir dabar su vyresniuoju kalbu baltarusiškai, o jaunėlis, nors viską puikiai supranta, bet atsako rusiškai“, – pasakoja Vilniaus miesto baltarusių klubas „Siabryna“ pirmininkas Valentinas Stechas.

Į Vilnių atvedė pomėgis

Valentinas Stechas Vilniuje gyvena beveik šešis dešimtmečius. „Mano tėviškė vos 50 kilometrų nuo Vilniaus, tad su tėvais ne sykį čia atvažiuodavome. Ir akordeoną man tėvas Vilniuje nupirko. Norėjau muzikantu tapti. Tad Baltarusijoje baigęs mokyklą atvažiuoju į Vilnių stoti į muzikos mokyklą. Deja, stojamieji egzaminai jau buvo pasibaigę ir aš nusprendžiau stoti į Vilniaus politechnikumą. Šįkart man pasisekė – įstojau, – jaunystę prisimena pašnekovas. – Tiesa, po kariuomenės buvo minčių grįžti į Baltarusiją, bet tėvai patarė likti Vilniuje. Nedidelis atstumas nuo tėvų. Iki Vilniaus žymiai arčiau negu iki Minsko. Nuo Baltarusijos

sostinės mano tėviškę skiria daugiau kaip pusantro šimto kilometrų. Taip ir likau Vilniuje. Žinoma, apsispręsti padėjo ir tai, kad Vilniuje gavau darbą, buvau susiradęs draugų. Ir dėl to sprendimo nesigailiu. Vilniuje jaučiuosi gerai, jaukiai ir patogiai.“

Valentinas Stechas gerai kalba lietuviškai, nes, pasak jo, norint Vilniuje gerai jaustis, svarbu mokėti lietuvių kalbą. „Ir jaunimas ją moka. Mums, vyresniems, kiek sunkiau. Anksčiau daug kas iš mūsų darbe vartojo tik rusų kalbą. Taip buvo ir man, kai dirbau projektavimo institute. Visa dokumentacija buvo tik rusų kalba. Kolektyvas buvo daugiatautis, tad darbe taip pat bendraudavome rusiškai. Tačiau, prisimenu, prieš susirinkimus visada paklausdavo, kokia kalba kalbėsime. Dažniausiai būdavo taip: kai vydavų komjaunimo ar partijos renginys, kalbėdavome rusiškai, kai į renginį surinkdavo profsąjungą, kalbėdavome lietuviškai, – sovietmečio Vilniaus gyvenimo epizodą praskleidžia pašnekovas, ir pasidžiaugia, kad Vilniuje jaučiasi savas. – „Lietuviai domisi baltarusių kultūra. Jei organizuojame kokį įdomesnį renginį, visada sulaukiame lietuvių ir kitų tautybių vilniečių dėmesio. O dabar esame dėkingi už mūsų tautiečių palaikymą.“

SVARBI INFORMACIJA

Informaciniai karai: smegenų „programavimas“ ir tapatybės vagystės

Mano sesuo pažįsta žmonių, tikinčių, kad britų karališkoji šeima yra reptilijos. Rimtai. Ir tai – visai nejuokinga, nes nesugebančių kritiškai mąstyti asmenų smegenis, naudojant įvairias technologijas, tam tikrais klausimais galima „perprogramuoti“. Lietuvos kariuomenės Strateginės komunikacijos departamento (LK SKD) analitikai apžvelgs Kremliaus propagandos smegenų „plovimo“ principus ir kibernetinėje erdvėje vykdomas tapatybės vagystes.

Ilona Skujaitė

Propaganda ir psichologija

Naujausiame LK SKD leidinyje, parengtame pagal Ričardo Savukyno

knygą „Kaip nugalėti propagandą“ rašoma, kad propaganda yra tyčinis realybės iškraipymas, o tai reiškia, kad vietoje tikrojo pasaulio vaizdo mes susidarome (arba mums kažkas tyčia bando „padėti“ susidaryti) iškreiptą, netikrą, melagingą vaizdą. Taigi

savo esme propaganda yra melas. Jei bandysime išsiaiškinti, kas yra melas, ir kaip jis veikia, tai suprasime, kad melas yra ne kas kita, kaip klaidingas mąstymas.

Bendraudant ar „vartojant“ įvairius medijos produktus, kiekvieną dieną galima susidurti su logikos klaidomis, tačiau viena jų grupė išsiskiria ypatinga savybe – gebėjimu įstrigti žmonių galvose ir sukelti įvairių suvokimo problemų. Tokias klaidas galima vadinti ne šiaip logikos klaidomis, bet mąstymo klaidomis, nes jos sutrikdo

INFOBOX Nr. 1

Mąstymo klaidos arba kaip mus apgaudinėja mūsų pačių protas

1. **Viskas arba nieko:** jeigu kažkas buvo netobula, reiškia visas darbas nepavyko (pvz., ligoninėje gydytojai padaro klaidą, o teigiama, kad Lietuvoje sveikatos apsauga – neegzistuoja).

2. **Perteklinis apibendrinimas:** remiantis vienu blogu įvykiu, padaromas visaapimantis apibendrinimas, esą viskas yra blogai (pvz., „gavau dvejetą – esu visiškai nevykęs“, „pokario metais banditas nužudė žmogų – partizanai nuolat žudydavo nekaltus žmones“).

3. **Minčių „filtras“:** geri dalykai negirdimi ir nematomi, elgiamasi taip, lyg jų nebūtų (pvz., „gydytojai tik ima kyšius, bet nieko negydo“, „Rusija niekada nieko nėra užpuolusi, neskleiskite propagandos“).

4. **Pozityvo diskvalifikavimas:** bet kokie geri dalykai nuvertinami aiškinant, kad jie nieko nereiškia.

5. **Minčių skaitymas:** žmogus mano žinaš, ką galvoja, nori pasakyti ar gali pasakyti kiti (pvz., „gali man neaiškinti, aš žinau, ką tu iš tiesų galvoji“, „aš žinau, kad tie žmonės manęs nekenčia“).

6. **Ateities pranašavimas:** žmogus mano žinaš, kas įvyks ateityje, nors iš tiesų neturi jokių duomenų ar įrankių, leidžiančių taip prognozuoti (pvz., „vis vien į valdžią ateis vagys, todėl nėra prasmės eiti balsuoti“).

7. **Išdidinimas:** mažos svarbos įvykis išdidinamas taip, kad ima atrodyti lyg didžiausia katastrofa (pvz., pienas pabrango 7 centais, kaip dabar išgyvensiu?“).

8. **Sumažinimas:** reikšmingas ar svarbus dalykas sumažinamas tiek, kad atrodytų visai nesvarbus (pvz., „na, išvežė į Sibirą kažkiek buržuju, bet tai smulkmena, palyginti su dabartine emigracija“).

9. **Emocinis vertinimas:** įvairūs dalykai pasakojami ir vertinami remiantis ne logika, bet emocijomis (pvz., „visas pasaulis manęs nekenčia, todėl niekada neturėsiu draugų“).

10. **„Privalėjimai“:** aiškinama, kad esą kažkas turėtų būti vienaip ar kitaip, nors taip gal ir visai neturėtų būti (pvz., „Lietuvos valdžia turi suprasti, kad tik nusileidusi Rusijai ji turės geras dujų kainas“).

11. **Etiketės:** įvairūs dalykai, įvykiai ar žmonės vertinami neigiamais epitetais ar pravardėmis, kurie užslepia ir iškreipia esmę (pvz., „visi politikai yra vagys“, „visi vyrai – kiaulės“, „aš esu *debilas*“).

12. **Personalizavimas:** aiškinama, kad konkretus žmogus yra kaltas dėl dalykų, dėl kurių jis visai nekaltas („tu kaltas dėl sugadinto mano gyvenimo“, „aš kaltas dėl visko, kas blogai mūsų šeimyniniuose santykiuose“).

Parengta pagal Ričardo Savukyno knygą „Kaip nugalėti propagandą“

Čeponis. – Propagandos kūrėjai taip elgiasi aiškiai suprasdami, kad būtent tokios mąstymo klaidos žmones itin lengvai paveikia ir apgauna. Mąstymo klaidos gali būti subtilios ir nepastebimos, bet gadinančios gyvenimą ir be propagandos. Vis dėlto propaganda mąstymo klaidas visada tyčia bando „įkalti“ į galvas.“

Mąstymo klaidų veikimo principas yra gana paprastas. Kaip teigiama leidinyje „Kaip įveikti propagandą“, pasaulį mes suvokiame taip: gauname informaciją apie įvykius, ją apmąstome ir tada reaguojame. Jei apmąstant informaciją įsivelia mąstymo klaidų, mūsų reakcijos ir jausmai gali nebeatitikti realybės. Pvz., mąstymo klaidos yra vadinamasis ateities pranašavimas, kai padaromos niekuo nepagrįstos išvados ir pateikiamos kaip faktas („visi seniai išmirs nuo koronaviruso“, „aš niekada nieko nepasieksiu“), minčių skaitymas, kai žmogus yra įsitikinęs, kad žino, ką galvoja kitas asmuo („valdžia nori mus visus išnaikinti“, „mano viršininkas nori mane atleisti iš darbo“, „jis galvoja, kad aš visai *durnas*“) ir absoliutinimas, kai remiantis vienu atveju padaroma visaapimanti išvada, pvz., pagavus kyšininką, buvusį valdžioje, daroma išvada, kad visa valdžia yra kyšininkai, arba jei vyras pamiršta paskambinti, daroma išvada, kad žmona jam visai nerūpi.

Taigi dėl mąstymo klaidų pradėdame jausti nepasitenkinimą, pyktį, baimę, beviltiškumą, neigiamai žiūrėti į pasaulį, o propagandos skleidėjai, tyčia skatindami tam tikras mąstymo klaidas, bando ne tik sujaukti mūsų emocijas bei mintis, bet siekia ir tam tikrų savanaudiškų tikslų.

Kremliaus propagandos tikslai Lietuvoje

Lietuvos informacinę erdvę stebintys LK SKD analitikai, išanalizavę tūkstančius Kremliaus skleidžiamų melagingų žinučių COVID-19 krizės tema konstatuoja, kad platinant šias *melagijas* siekama labai konkrečių

esminį žmonių gebėjimą suvokti realybę, teigiama leidinyje.

„Nagrindėjant propagandos srautus pastebėtas vienas fenomenas: propagandiniuose straipsniuose visada galima rasti informacijos, provokuojančios mąstymo klaidas.

Išnagrinėjus tokius propagandinius straipsnius ir identifikavus juose esančias klaidas, iš tokių straipsnių telieka šnipštas, – teigia vienas leidinio apie propagandą rengėjų LK SKD Pilietiško ugdymo skyriaus vyriausiasis specialistas vrš. Tomas

tikslų. Analitikai sudarė tokių pagrindinių pageidaujamų pasiekti efektų sąrašą:

Visuomenės kritinio mąstymo neutralizavimas. Skleidžiant įvairias sąmokslų teorijas, nepagrįstas realiais faktais, pvz., kad kuriami skiepai nuo COVID-19 viruso bus skirti žmonėms *skaitmenizuoti* („čipuoti“) ir juos kontroliuoti, kad koronaviruso pandemija – tai valdžios ir žiniasklaidos bendromis jėgomis sukurtas panikos burbulas, išbalansuojama visuomenė – provokuojama baimė, beviltiškumas, nepasitikėjimas valdžia. „Žmonės iš prigimties yra smalsūs, pamatę intriguojančias antraštes spaudžia nuorodas, kad paskaitytų daugiau, ir nors sąmokslų teorijos yra niekuo nepagrįstos, bet kai jos nusitaiko į tokias kiekvienam svarbias žmogui sritis, kaip jo sveikata ir gyvybė, galvoje kyla abejonių. Ir tuomet, atsiradus abejonėms, žmonės jau gali kiek kitaip priimti informaciją iš oficialių valstybės institucijų“, – teigė LK SKD analitikas, norėjęs likti neįvardintu.

Šalies apginamumo diskreditavimas. Skleidžiant melagingas žinutes, pvz., kad neva NATO pandemijos metu kelia grėsmę savo šalims narėms, atvykę į Lietuvą NATO kariai esą užkrės visą šalį, ir apskritai vien

jų buvimas čia provokuoja Rusiją, siekiama sukelti visuomenės nepasitikėjimą NATO, diskredituoti šią organizaciją. Be to, bandoma kiršinti visuomenę supriešinant gynybos, medicinos ir švietimo sektorius dėk skiriamo finansavimo.

Valstybės ir piliečių atskirties skatinimas – tai visi veiksmai, skirti diskredituoti Lietuvos vadovybės siekius suvaldyti viruso grėsmę ir jo pasekmes. Pvz., tai buvo raginimai nesitirti dėl galimos koronaviruso infekcijos, nesilaikyti saviizoliacijos,

vengti dezinfekuoti rankas, gąsdinant galimomis sveikatos problemomis, nesilaikyti taikomų karantino reikalavimų, nedėvėti kaukių. Taip buvo užfiksuotas sąmoningas piliečių kursavimas veikti prieš valdžios institucijų sprendimus – balandį ir gegužę buvo organizuotos protesto akcijos prieš karantino apribojimus.

Nepasitikėjimo ES ir NATO skatinimas. Pavyzdžiui, buvo bandoma parodyti šias organizacijas kaip esą neveiksnius, susiskaldžiusius ir neva nesugebančias padėti savo piliečiams, formuojama neigiama nuomonė dėl ES ateities. Taip pat buvo užsipuolamos ir Jungtinės Amerikos Valstijos (JAV), pvz., aiškinant, neva jos užsiėmė biologinio ginklo gamyba ir sukūrė virusą, taip pat esą draudžia kitoms NATO šalims priimti pagalbą iš Rusijos.

Šalies komunikacijų infrastruktūros vystymo stabdymas – tai bandymas paveikti 5G ryšio diegimą, apipinant jį įvairiomis sąmokslų teorijomis bandant teigti, kad tai – blogis. Buvo platinami tokie naratyvai, kad COVID-19 esą plinta per 5G tinklą, ar, kad COVID-19 virusas yra slaptosiose laboratorijose dirbtiniu būdu sukurtas biologinis ginklas, o jo sukūrimą neva finansavo farmacinės

kompanijos, už kurių stovi buvęs „Microsoft“ vadovas Bilas Gatasas, siekiantis pasipelnėti iš masinės vakcinacijos. „Jungtinėje Karalystėje tokiomis manipuliacijomis buvo išprovokuoti netgi konkretūs veiksmai – padegti keli 5G tinklo bokštai, taigi tai nėra tik šnekos, o rimtos atakos prieš technologijų plėtrą“, – teigė LK SKD analitikas.

Tapatybės vagystė: NATO vadovo laiško klastotė

Propagandai skleisti ir smegenims „plauti“ naudojami įvairūs kanalai: internetiniai tinklalapiai, socialiniai tinklai, elektroniniai laišakai, pasitelkiami prieštarinčiai vertinami naujienų portalai, internetiniai blogai. Be to, neretai pasinaudojama aukštų užsienio pareigūnų pasisakymais, imituojami ir falsifikuojami elektroniniai ir tarptautinių organizacijų vadovų laišakai. Vykdamas informacines atakas neretai pasitelkiami keli metodai vienu

metu – Lietuvos kariuomenės analitikai fiksavo net kelias tokio pobūdžio hibridines atakas. Pati sudėtingiausia ataka, vertinant vienu metu panaudotas informacines technologijas, buvo balandžio viduryje paskleista *melagiena* esą NATO dėl COVID-19 išveda savo pajėgas iš Lietuvos.

„Pažymėtina, kad šio informacinio incidento metu buvo taikyti skirtingi sklaidos būdai ir naudotos įvairios priemonės – suklastotas *blogas*, netikri laišakai, pasisakymai socialinėje erdvėje, tam tikrų vizualinių produktų kūrimas. Kelias dienas eskaluota dezinformacija fiksuota beveik dvejose dešimtyse šaltinių įvairiose šalyse. Paminėti veiksmai bei para-

leliai eskaluojamos nepasitikėjimo valstybės institucijomis temos atitinka hibridinio karo požymius. Dezinformacijos skleidėjai siekia pasinaudoti viruso COVID-19 pandemija baime ir įtampai visuomenėje sukurstyti, šalies žmones neigiamai nuteikti prieš sąjungininkų karius Lietuvoje“, – apie hibridinę ataką rašoma LK SKD ataskaitoje apie viešojoje erdvėje užfiksuotus informacinius incidentus.

Vis dėlto įdomiausia yra ne pati melaginga žinutė, bet metodai, kaip ji buvo paskleista. LK SKD analitikas sutiko šį išskirtinį savo išžulumu atvejį pakomentuoti plačiau. „Įvykių seka

buvo tokia: balandžio 15 d. įvyko NATO gynybos ministrų susitikimas, o Lietuvos kibernetinio saugumo centras pristatė savo ataskaitą apie informacines ir kibernetines grėsmes. Iš karto po to buvo pradėta vykdyti priešiška informacinė ataka, skleidžiant žinią esą NATO išveda savo pajėgas iš Lietuvos dėl koronaviruso. Tokia žinia buvo skleidžiama remiantis suklastotu NATO generalinio sekretoriaus Jenso Stoltenbergo laišku. Jis esą jo vardu buvo išsiųstas Lietuvos krašto apsaugos ministrui. Tuo pačiu metu ši žinia buvo paskleista ir socialiniuose tinkluose, pasinaudojant netikromis paskyromis. Dar daugiau: pavogus portalą „15 min“ žurnalisto tapatybę, buvo sukurta

netikra paskyra ir jo vardu išsiuntinėti laišakai su šia žinute ir padirbtu NATO vadovo laišku. Lygiai taip pat, Krašto apsaugos ministerijos vardu suklastotas Stoltenbergo laiškas buvo išsiuntinėtas Lietuvos žiniasklaidai, policijai, Seimui, Nacionaliniam saugumo ir gynybos komitetui, o po kelių dienų sekė sofistikuota kibernetinė ataka prieš vieną didžiausių interneto tiekėjų Lietuvoje „Telia“. Ši hibridinė ataka buvo nukreipta prieš Lietuvos tarptautinius ryšius ir komunikaciją.“

Pats NATO generalinis sekretorius Jensas Stoltenbergas, naujienų agentūros BNS paprašytas pakomentuoti šį incidentą, sakė, „kad jo vardu melagingas laiškas apie tariamą karių išvedimą iš Lietuvos buvo išplatintas siekiant sukelti sumaištį ir pakenkti sąjungininkų vienybei, išnaudojant koronaviruso krizę, bet šis piktavalių bandymas nebuvo sėkmingas, nes į jį buvo tinkamai sureaguota ir informacija laiku paneigta, o NATO konkrečiais žingsniais demonstruoja savo įsipareigojimą Lietuvai tvirtumą.“

Vis dėlto šios atakos hibridiškumas rodo, kad labai svarbu išmokti neapsigauti ir apsaugoti nuo tapatybės vagysčių, o joms įvykus – kaip tinkamai reaguoti.

Taikinys – žmonių protai

Kaip matyti iš analitikų pateiktųjų duomenų, informacinių atakų taikiniai gali tapti aukšti pareigūnai, institucijos, žurnalistai ir kiekvienas iš mūsų, todėl norit efektyviai reaguoti „nukenksminant“ atakas reikia imtis tam tikrų veiksmų.

LK SKD analitikai sako, kad pagrindinis priešnuodis yra kritinis mąstymas – reikia atidžiai vertinti

informaciją internetinėje erdvėje, jos ieškoti ir faktus tikrinti keliuose šaltiniuose, vadovautis patikimose svetainėse publikuotais straipsniais. Taip pat verta plačiau pasidomėti jau minėtomis mąstymo klaidomis, kad jos neiškreiptų tikrojo pasaulio vaizdo į melagingą. „Patyrę propagandos skleidėjai žino kelias sėkmingo melo skleidimo taisykles, kuriomis visuomet naudojasi. Jei norite igyti atsparumą melui, jūs taip pat turite jas žinoti. Atsiminkite, kad melas visada labiau įtikina, jei didesnė turinio dalis yra tiesa, jį kartoja daug žmonių (pvz., NATO vadovo laiško klastotė buvo išplatinta net keliais skirtingais būdais ir kanalais). Propagandos skleidėjai dažnai tyčia bando sudaryti apgaulingą išpūdį, kad visi pritaria melagingam teiginiui. Tai daroma tikslingai platinant labai daug užsąkytų straipsnių, į diskusijas atvedant daug papirkėtų dalyvių – tokie žmonės dažnai dalyvauja tiesioginėse diskusijose transliuojamose internetu, nes tuo metu sunku patikrinti žmogaus tapatybę“, – teigia LK SKD Pilietiško ugdymo skyriaus vyriausiasis specialistas vrs. Tomas Čeponis.

Pasak jo, melas gali būti ir pakankamai subtilus, kaip mąstymo klaidos, kurios gali būti labai apgaulingos ir įtikinančios. Melas taip pat gali būti drastiškai grubus, šokiruojantis ir toks emociškai stiprus, kad žmonės juo gali patikėti remdamiesi savo gi-

luminėmis moralinėmis nuostatomis ir tikėjimu, kad joks žmogus negali taip drastiškai meluoti. Dažnai melas gali labai sustiprinti bet kurią mąstymo klaidą, taip pat sukelti stiprias emocijas, trukdančias atpažinti melą.

LK SKD leidinyje, parengtame pagal knygą „Kaip nugalėti propagandą“ teigiama, kad propaganda visuomet stengiasi įtikinti, kad žmogus yra bejėgis, kad jis nieko negali pakeisti, kad aplink jį – vien blogis, o ateityje bus tik dar blogiau, ir visuomet pateikia tokių „įrodymų“. Tokiu būdu siekiama, kad žmogus jaustųsi blogai, nes viską neigiamai vertinantys žmo-

nis gali spręsti savo likimą, kad yra stiprus ir pilnavertis, o jo balsas diskusijose ir rinkimuose daro įtaką Lietuvos politikai;

Parodyti, kad pasaulis ir žmonės nėra priešiški, aplink vyksta daug gerų dalykų (pvz., ir Lietuva yra sėkminga šalis, ir NATO mus gina, ir ES davė daug gero);

Padėti suprasti, kad ateitis žada daug gero, net jei dabar kažkas sunku, nes viską galima pakeisti. Įgudus atpažinti melą ir jį sustiprinančias mąstymo klaidas galima tapti sėkmingais kovotojais su propaganda ar bent jau netapti lengvomis jos aukomis.

Taigi, smegenų „programavimo“ taikiniai gali būti kiekvienas iš mūsų, todėl labai svarbu ugdyti kritinį mąstymą, šviečiant ir edukuojant visuomenę.

Lietuvos kariuomenės analitikai pataria ir toliau išlikti budriais, laikytis tam tikros informacinės higienos, atidžiai vertinti žinias internetinėje erdvėje, o informacijos ieškoti ir faktus tikrinti keliuose šaltiniuose, vadovautis patikimose svetainėse publikuotais straipsniais.

Lietuvos Respublikos Kariuomenės Strateginės komunikacijos departamento informacija

nės nėra lojalūs savo valstybei ir nesiruošia jos ginti, nes nemato prasmės, kodėl turėtų tai daryti. Norint kiekvienam apsaugoti nuo propagandos minėtas leidinys pateikia tokias rekomendacijas:

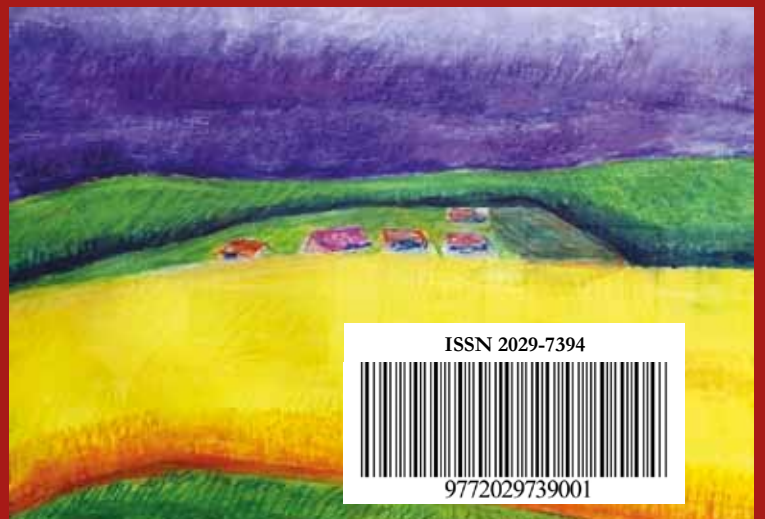
Įtikinti žmogų (pateikti įrodymų, faktų), kad

Musulmonų švenčių kalendorius

2021 metams

DATOS PAGAL HIDŽROS (MĖNULIO) KALENDORIŲ			DATOS PAGAL GRIGALIAUS KALENDORIŲ			
DIENA	MĖNESIS	MĖTAI	DIENA	MĖNESIS	SAVAITĖS DIENA	RELIGINĖS DIENOS
1	DŽUMADA AKHIR	1442 M.	14	2021 M. SAUSIS	KETVIRTADIENIS
1	REDŽEB	1442 M.	13	2021 M. VASARIS	ŠEŠTADIENIS
26	REDŽEB	1442 M.	10	2021 M. KOVAS	TREČIADIENIS	MĪRAC KANDĪLĪ
1	ŠABAN	1442 M.	14	2021 M. KOVAS	SEKMADIENIS
1	RAMADAN	1442 M.	13	2021 M. BALANDIS	ANTRADIENIS	RAMADANO PRADŽIA
26	RAMADAN	1442 M.	08	2021 M. GEGUŽĖ	ŠEŠTADIENIS	KADR NAKTIS
1	ŠEVVAL	1442 M.	13	2021 M. GEGUŽĖ	KETVIRTADIENIS	RAMADAN BAIRAM ŠVENTĖ
1	ZUL KADA	1442 M.	11	2021 M. BIRŽELIS	PENKTADIENIS
1	ZUL HIDŽA	1442 M.	11	2021 M. LIEPA	SEKMADIENIS
9	ZUL HIDŽA	1442 M.	19	2021 M. LIEPA	PIRMADIENIS	ARAFATO DIENA
10	ZUL HIDŽA	1442 M.	20	2021 M. LIEPA	ANTRADIENIS	KURBAN BAIRAM ŠVENTĖ (1 DIENA)
11	ZUL HIDŽA	1442 M.	21	2021 M. LIEPA	TREČIADIENIS	KURBAN BAIRAM ŠVENTĖ (2 DIENA)
12	ZUL HIDŽA	1442 M.	22	2021 M. LIEPA	KETVIRTADIENIS	KURBAN BAIRAM ŠVENTĖ (3 DIENA)
13	ZUL HIDŽA	1442 M.	23	2021 M. LIEPA	PENKTADIENIS	KURBAN BAIRAM ŠVENTĖ (4 DIENA)
1	MUHARREM	1443 M.	9	2021 M. RUGPJŪTIS	PIRMADIENIS	NAUJIEJI MĖTAI
10	MUHARREM	1443 M.	18	2021 M. RUGPJŪTIS	TREČIADIENIS	AŠURE BAIRAM
1	SAFAR	1443 M.	08	2021 M. RUGSĖJIS	TREČIADIENIS
1	RABIA AVVAL	1443 M.	07	2021 M. SPALIS	KETVIRTADIENIS
11	RABIA AVVAL	1443 M.	17	2021 M. SPALIS	SEKMADIENIS	MEVLUD BAIRAM
1	RABIA AKHIR	1443 M.	06	2021 M. LAPKRITIS	ŠEŠTADIENIS
1	DŽUMADA AVVAL	1443 M.	05	2021 M. GRUODIS	SEKMADIENIS

„Armėnijos Ara ir Lietuvos vandenys“

Iš Ruslano Arutiuniano parodos

ISSN 2029-7394
9772029739001